Taloustieteen osasto
Helsingin yliopisto
Dissertationes Universitatis Helsingiensis
81/2026

Teatterissa käyminen ja kodin sisustaminen kulutusrituaaleina

Jani Varpa

Akateeminen väitöskirja
Esitetään Helsingin yliopiston Maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan suostumuksella julkisesti tarkastettavaksi Porthanian PIII-salissa, Yliopistonkatu 3, perjantaina 13. maaliskuuta 2026 klo 13.

Helsinki 2026

Esitarkastajat

Tutkimuspäällikkö, dosentti Minna Sarantola-Weiss, Helsingin kaupunginmuseo

Professori Elina Närvänen, Tampereen yliopisto

Kustos

Professori Mari Niva, Helsingin yliopisto

Ohjaajat

Professori emeritus Visa Heinonen, Helsingin yliopisto

Professori Minna Autio, Helsingin yliopisto

Dosentti, VTT Riie Heikkilä, Tampereen yliopisto

Vastaväittäjä

Apulaisprofessori Henna Syrjälä, Vaasan yliopisto

Julkaisija: Helsingin yliopisto
Sarja: Dissertationes Universitatis Helsingiensis 81/2026

ISBN 978-952-84-2031-6 (pehmeäkantinen)
ISBN 978-952-84-2030-9 (PDF)
ISSN 2954-2898 (painettu)
ISSN 2954-2952 (PDF)

Unigrafia / PunaMusta
Joensuu 2026

Tiivistelmä

Tutkimus tarkastelee kulutusrituaalia teatterissa käymisen ja kodin sisustamisen näkökulmista. Kuluttajatutkimuksissa teatterissa käymistä on tarkasteltu paljolti kuluttajan sosiaalisen taustan sekä teatterissa käymisen seuran perusteella. Kodin sisustumista koskeva tutkimuksellinen mielenkiinto on puolestaan kohdistunut kodin merkityksiin osana kulutusyhteiskuntaa sekä siihen, miten tavarat materiaalisina objekteina heijastavat ja muokkaavat kodin sisustusta. Kulutusrituaaleilla on tulkittu olevan sosiaalisia tehtäviä: yhteiskunnan tasolla ne vahvistavat sosiaalista järjestystä, kun taas pienempien ryhmien tasolla ne muun muassa vahvistavat omaa ryhmää ja luovat erontekoa muihin. Tutkin kulutusrituaaleja sosiaalisten suhteiden ylläpitäjinä. Esimerkkeinäni ovat teatterissa käyminen ja kodin sisustaminen, ja tarkastelu koskee sekä oman ryhmän sisäisiä että muita sosiaalisia suhteista.

Tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla teatterissa kävijöitä (n=13), jotka ovat kertoneet teatterikokemuksistaan, sekä kodin sisustajia (n=34), jotka ovat kertoneet sisustuksestaan ja huonekaluistaan. Aineistoja on analysoitu kolmessa osajulkaisussa temaattista analyysiä hyödyntäen. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu kulutusrituaaleja käsittelevästä teoriaperinteestä, jonka pohjalta tulkitaan teatterissa käymistä ja kodin sisustamista.

Sekä teatterissa käyminen että sisustaminen kulutusrituaaleina vahvistavat ryhmän sisäistä yhtenäisyyttä ja tarjoavat jäsenille mahdollisuuden rakentaa ja ylläpitää sosiaalisia suhteita. Oman ryhmän vahvistamisessa keskeisiä tekijöitä ovat olemassa olevien roolien ylläpitäminen sekä liminaalisuus. Teatterikokemuksessa jaettu tunne-elämys toimii vahvistavana tekijänä, joka syventää ryhmän yhteenkuuluvuutta vaatien yhdessä tekemistä. Sisustuksessakin liminaalisuus koetaan merkityksellisenä. Se syntyy vuorovaikutuksessa esineiden kanssa. Sisustamisen rituaalissa liminaalisuus mahdollistaa yhteyden vahvistamisen niidenkin henkilöiden kanssa, jotka eivät ole läsnä, eikä se edellytä ajallisesti yhteistä tekemistä samalla tavoin kuin teatterikulutus.

Teatteri toimii areenana, jossa oma ryhmä jäsentyy kulttuurisena yhteisönä ja jossa muille näyttäytyminen sekä yhteisön koheesio ovat keskeisiä. Kodin sisustamisessa näyttäytyminen jäsentyy suhteessa eri aikakausien tyyleihin, joiden kautta sisustaja sekä viestii kodistaan että rakentaa suhdetta sisustuselementtien aiempiin käyttäjiin.

Asiasanat: kulutusrituaali, teatteri, sisustus, liminaalisuus

Abstract

The research examines the consumption ritual from the perspectives of attending the theatre and home decoration. In consumer studies, theatre attendance has largely been analysed based on the consumer's social background and the company they keep while attending the theatre. Research interest in home decoration, on the other hand, has focused on the meanings of the home as part of consumer society and how material objects reflect and shape home decor. Consumption rituals are interpreted to have social functions: at the societal level, they reinforce social order, while at the level of smaller groups, they strengthen one's own group and create distinctions from others. I investigate consumption rituals as maintainers of social relationships, using theatre attendance and home decoration as examples, focusing on both internal relationships within one's own group and those with others.

The research data was collected by interviewing theatre-goers (n=13), who shared their theatre experiences, and home decorators (n=34), who discussed their decor and furniture. The data has been analysed in three publications utilising thematic analysis methods. The theoretical framework of the study is built on the theoretical tradition concerning consumption rituals, which is used to interpret theatre attendance and home decoration.

Both attending the theatre and decorating, as consumption rituals, reinforce the internal unity of the group and provide members with the opportunity to build and maintain social relationships. Key factors in strengthening one's group include maintaining existing roles and liminality. In the theatre experience, a shared emotional experience acts as a reinforcing factor that deepens the group's sense of belonging, requiring joint participation. Liminality is also experienced as significant in decoration, arising through interaction with objects. In the ritual of decoration, liminality allows for the strengthening of connections even with those who are not present, and it does not require the same temporal joint action as theatre consumption.

The theatre serves as an arena where one's group is defined as a cultural community, and where visibility to others and community cohesion are central. In home decoration, visibility is articulated in relation to the styles of different eras, through which the decorator communicates about their home and builds a relationship with the previous users of the decorative elements.

Keywords: consumption ritual, theatre, decoration, liminality

Kiitokset

Haluan kiittää ohjaajiani professori emeritus Visa Heinosta, professori Minna Autiota sekä dosentti Riie Heikkilää avusta, tuesta ja kannustuksesta pitkän projektini aikana. Visa, kiitos rituaalinäkökulman esittelemisestä ja kanssakirjoittamisesta. Kaiken tarvittavan avun lisäksi olet aina antanut tilaa myös oman suunnan pohtimiselle ja etsimiselle. Minna, olet perusopinnoista asti tarjonnut sekä mahdollisuuksia että tukea akateemiseen kehittymiseen. Lähettämällä nuoren opiskelijan keräämään graduaineistoa Göteborgiin löit alkutahdit tälle kirjalle. Kiitos tähänastisesta tutkimusmatkasta. Riie, olet uupumattomasti kirjoittanut suosituksia rahoittajille ja perehtynyt käsikirjoituksiini todella paneutuen. Palautteesi on ollut aina sekä kriittistä ja tarkkaa että kannustavaa ja positiivista. Olen kiitollinen siitä, että olen saanut nauttia tuosta taidostasi ottaessani ensiaskeleita tutkijana.

Professori Elina Närvästä ja dosentti, tutkimuspäällikkö Minna Sarantola-Weissia haluan kiittää tutkimukseni esitarkastajina toimimisesta. Tarkkasilmäiset havaintonne työn vahvuuksista ja rajoitteista ovat auttaneet merkittävästi tutkimuksen vahvistamisessa. Apulaisprofessori Henna Syrjälää kiitän astumisesta vastaväittäjän rooliin ja professori Mari Nivaa kustoksena toimimisesta.

Tohtori Jaakko Autiota haluan kiittää arvokkaasta osallistumisesta kolmannen osajulkaisun kirjoittamiseen.

Akateemisen identiteetin rakentamista helpottaa se, että kokee pääsevänsä osaksi akateemista yhteisöä. Kiitos osastonjohtaja Marko Lindroos, professori Mari Niva, vanhempi yliopistonlehtori Jenniina Sihvonen ja yliopistonlehtori Eliisa Kylkilahti siitä, että olen väitöstyöskentelyn ohessa saanut työskennellä Helsingin yliopiston taloustieteen osastolla. Opiskelijoiden kanssa toimiminen on pakottanut välillä pois tutkijan luolasta. Kasvatustieteiden osastoa ja professori Minna Autiota taas kiitän siitä, että väitöstutkimukseni loppupuolella pääsin kokeilemaan työskentelyä tutkimusryhmän jäsenenä.

Tutkimuksen tekemisen mahdollistivat rahoittajat, jotka näkivät tutkimuksessani potentiaalia. Myönteiset rahoituspäätökset mahdollistavat tutkimustyölle omistautumisen, mutta lisäävät myös uskoa oman työn merkityksellisyyteen. Kiitos tästä luottamuksesta Oskar Öflund sr., Liikesivistysrahasto ja Alfred Kordelinin säätiö. Lisäksi haluan kiittää Helsingin yliopiston tutkijakoulua sekä taloustieteen osastoa matka-apurahoista.

Vuosien varrella olen ehtinyt esitellä tutkimustani ja ajatuksiani myös monissa epämuodollisissa tilaisuuksissa. Erityinen kiitos kotitaloustieteen tutkijaseminaarille, jossa useamman kerran ihmettelin yhteenvetolukuni mahdollista rakennetta ja sisältöä. Kiitos yliopistonlehtori Janne Poikolainen hyvistä tarkentavista kysymyksistäsi ja ajatusteni jatkokehittelystä järkevämmiksi kokonaisuuksiksi. Professori Taru Lindblomille kiitos sekä kommentoinnista seminaareissa että toimimisesta matkaoppaana Sosiologipäivillä. Reitti ei ehkä aina ollut suorin, mutta matka sitäkin hauskempi.

Yksi tärkeimmistä voimavaroista aloittelevan tutkijan polulla on toiset väitöskirjantekijät. Kollektiivinen kiitos ke-jatkot-ryhmälle ja Kansa-ryhmälle. Erikseen haluan kiittää Heidi Sairasta alkuvuosien epävarmuudessa tukemisesta. Ilona Kousalle kiitos yhteisistä lounaista. Kiitos Lotta Ruippo vertaistuesta Viikin ja Penkereen välillä sukkuloinnissa. Parhaimmillaan väitöskirjan tekijöiden kollegiaalisesta suhteesta syntyy myös syvempi yhteys. Kiitos Sami Koposelle loputtomasta määrästä keskusteluja, joiden aikana on edistetty tiedettä, mutta myös laajemmin parannettu maailmaa. Sini Kuosmaselle kiitos ystävyydestä ja jokaisesta meemistä.

Toisinaan tutkimisen maailmasta on hyvä päästä kokonaan irti. Tällöin ystävien merkitys korostuu. Kiitos erityisesti Al-jakeera, Ella, Jonna, Milla sekä kummipoikani. Perheelleni kiitos kaikesta siitä tekemästänne työstä, jonka ansiosta olen itse voinut vapaasti valita polkuni elämässä.

Teemu, ilman loputonta kannustustasi ja uskoasi kykyihini silloinkin, kun itse niitä epäilin, tämä työ ei olisi valmistunut. Kiitos.

Helsingissä 27.1.2026,
Jani Varpa

Sisällys

1 Johdanto 1

2 Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen teatterin ja huonekalujen kulutuksessa 5

2.1 Teatterin kulutus 5

2.2 Kodin sisustus kulutusmuotona 7

3 Kulutus rituaalina ja näyttämönä 10

3.1 Rituaalit 10

3.2 Teatteri ja koti rituaalin näyttämöinä 17

4 Tutkimuksen lähestymistavat, aineistot ja analyysi 21

4.1 Tutkimuksen kysymyksenasettelu 21

4.2 Aineistot 23

4.3 Menetelmät 28

4.4 Tieteenfilosofiset lähtökohdat 30

5 Tulokset 33

5.1 Osajulkaisujen tulokset 33

5.2 Kulutusrituaali pienen maailman ylläpitämisenä ja näyttäytymisenä muille 36

5.3 Pientä maailmaa ylläpitävät elementit kulutusrituaaleissa 41

6 Johtopäätökset 46

6.1 Teatterissa käymisen ja kodin sisustamisen rituaalit ryhmän ylläpitämisenä ja näyttäytymisenä 46

6.2 Lopuksi: Liminaalisuus ryhmän ylläpitäjänä 49

Lähteet 50

Liitteet 60

Liite 1. Haastattelurunko, teatteri 60

Liite 2. Haastattelurunko, sisustus (Ruotsi) 61

Lista alkuperäisistä artikkeleista

Tämä väitöskirja perustuu seuraaviin julkaisuihin:

I Varpa, J. (2019). Perheen kanssa teatterissa. Lapsuudenperheen ylläpitäminen yhteisellä teatterin kulutuksella. *Kulutustutkimus.Nyt 13*(2): 30–47.

II Varpa, J. & Heinonen, V. (2023). Consumption practices and rituals: Theatre-going as a ritualistic integrative practice. *Näyttämö ja tutkimus 9*: 34–56.[1]

III Varpa, J., Autio, M. & Autio, J. (2024). Sustainable Living: Young Adults Prolonging the Material Life Cycle of Objects Through the Appreciation of Used Furniture, Interiors, and Building Design. *Circular Economy and Sustainability 4*: 2559–2578.[2]

Julkaisuihin viitataan tekstissä niiden roomalaisen järjestysnumeron mukaan.

[1] Jani Varpa keräsi aineiston. Hän suoritti kvalitatiivisen analyysin ja kirjoitti ensimmäisen version käsikirjoituksesta. Molemmat kirjoittajat osallistuivat tämän jälkeen käsikirjoituksen kirjoittamiseen ja kommentointiin. Molemmat kirjoittajat myös hyväksyivät viimeisen version käsikirjoituksesta ennen julkaisemista.

[2] Jani Varpa osallistui aineistonkeruuseen. Hän suoritti kvalitatiivisen analyysin ja kirjoitti ensimmäisen version käsikirjoituksesta. Kaikki kirjoittajat osallistuivat tämän jälkeen käsikirjoituksen kirjoittamiseen ja kommentointiin. Kaikki kirjoittajat myös hyväksyivät viimeisen version käsikirjoituksesta ennen julkaisemista.

1 Johdanto

Kuluttajia on pitkään tutkittu yksilöllisinä päätöksentekijöinä ja tuotteiden valitsijoina, mutta viime vuosikymmeninä tarkastelun painopiste on siirtynyt yhä enemmän kulutukseen identiteetin ja elämäntyylin ilmaisumuotona huomioiden samalla sosiaalisen luokan merkityksen kulutusresurssien mahdollistajana (Autio 2019). Näkemys kuluttajien valinnan yksilökeskeisyydestä on saanut väistyä, kun kulutusta on tarkasteltu rutiinien, käytäntöjen ja rituaalien näkökulmista (mt., Otnes & Lowrey 2026; Southerton 2013; Warde 2005; 2014). Esimerkiksi lahjan antaminen ilmentää kulutuksen rituaalimaisia piirteitä, kuten symbolisia viestejä ja yhteenkuuluvuutta. Watson-Jones ja Legare (2016) tuovatkin esiin rituaalien sosiaalista merkitystä yhteenkuuluvuuden rakentajina ja yhteisten uskomusten ja arvojen vahvistajina.

Kulutusrituaaleja on alettu tutkia laajemmin 1980-luvulta lähtien (McCracken 1986; Rook 1985). Kulutusrituaalien tavoitteet kytkeytyvät sosiaalisuuteen ja niihin merkityksiin, joita rituaalien kautta tuotetaan ja ylläpidetään (Assima ym. 2023). Rituaalien toistuvuus synnyttää yhteiskunnallista järjestystä, joka on tunnistettu yhdeksi rituaalin tuottamaksi ”lahjaksi” (Driver 1991). Viime aikoina huomiota on kiinnitetty siihen, että rituaalit eivät muodosta yhtä tasa-arvoista sosiaalisen toiminnan kategoriaa, vaan eri rituaaleja arvotetaan yhteiskunnassa eri tavoin (Porter ym. 2023; Weinberger 2015). Rituaalien luomat sosiaaliset odotukset tuovat esiin kuluttajan toiminnan sosiaalisen luonteen, jossa toiminta rakentuu neuvotteluna yhteiskunnallisten vakiintuneiden käytäntöjen sekä yksilön toiminnan välillä. Rituaalit voivat myös muuttua yhteiskunnallisten muutosten mukana, mikä ilmeni esimerkiksi rituaalien nopeana muokkautumisena koronaviruspandemian aikana (Canavan 2022; Kapoor ym. 2022).

Kulutuksen kautta tuotetaan siis myös erontekoja. Esimerkiksi kulttuurituotteet on arvotettu populaari- ja korkeakulttuuriksi, ja näihin kulutustyyppeihin liitetyt mielikuvat mahdollistavat kulttuurin kuluttamisen sosiaalisena erottautumisena (Ylätalo 2007). Nykyisin kulttuuriset maut ja niiden kautta tehtävät eronteot ovat liudentuneet kulttuuriseksi kaikkiruokaisuudeksi, mutta teatterissa käyntiä on tarkasteltu katsojan sosioekonomisen taustan näkökulmasta (Purhonen ym. 2014, 254–256). Tällöin huomio on kohdistunut erityisesti luokkanäkökulmaan, sillä korkeakulttuuria kuluttavien joukossa

korostuvat usein korkea koulutus, hyvät tulot ja urbaanissa ympäristössä asuminen.

Vaikka teatterissa käymistä voidaan tarkastella luokkanäkökulmasta ja oman kulttuuripääoman esittämisenä (Bourdieu 1984), on teatterissa käyminen samaan aikaan sosiaalista toimintaa, jolla ylläpidetään suhteita läheisiin sekä sosiaalisen piirin etäällä oleviin henkilöihin (Gainer 1995). Suomalaisessa kontekstissa Liikkanen (2005, 74–75) on todennut, että naiset käyvät teatterissa erilaisissa ryhmissä, kun taas miehillä oma perhe on keskeinen motivaatio teatterivierailulle. Perheen keskeisyys teatteriseurana voi tosin liittyä myös lasten kulttuuriseen sosiaalistamiseen ja palautua näin osittain luokkakeskusteluun (Bourdieu 1984). Kuitenkin teatterissa käynti lasten kanssa – jopa sen jälkeen, kun lapset ovat aikuisia ja itsenäistyneitä – liittyy perheen ja sen kulttuurisen yksikön uusintamiseen, ei pelkästään näyttäytymiseen tietyn luokan edustajana.

Teatterissa käymistä voidaan pitää yhteiskulutuksen muotona, jossa kulutusta hyödynnetään sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä. Yhdessä tekeminen, kuten ostoksilla käyminen (Minahan & Huddleston 2010), valjastetaan vahvistamaan olemassa olevia suhteita (Hogg ym. 2004). Kuten Kylkilahti kollegoineen (2016) toteaa, yhteiskulutukselle on tyypillistä usean henkilön yhteistoiminta, jonka avulla voidaan ymmärtää ja tavoittaa jaetun hyvinvoinnin tavoitteita. Myös yhteisellä teatterissa käymisellä "yhteistä hyvää" rakentavat miellyttävä teatterikokemus sekä kokemuksen jakaminen tärkeiden ihmisten kanssa.

Siinä missä teatterissa käynti on leimallisesti kulttuurin kulutusta, huonekalut ja kodin rakentaminen on nähty materiaalisen kulttuurin näkökulmasta (mm. Miller 2001; Money 2007). Huonekaluja ja kodin sisustusta on tutkittu suomalaisessa kulutustutkimuksen perinteessä kulttuurihistoriallisesta näkökulmasta, jolloin kulutusyhteiskunnan ja kodin kehitystä on tarkasteltu rinnakkain. Näin huonekalujen (Sarantola-Weiss 2003) ja kodinteknologian (Pantzar 2000) kehitys kuin sisustusihanteetkin (Autio & Autio 2009) ovat näyttäytyneet vuorovaikutuksena, jossa materiaalisuus ja yhteiskunta vaikuttavat toisiinsa muuttaen kuluttajan rooleja ja kodille asetettuja toiveita. Uimonen (2019) on tarkastellut väitöskirjassaan kodin erilaisia merkityksiä, joihin liittyvät samaan aikaa kodin toiminnallisuus, itsenä toteuttaminen sekä näyttävän kodin rakentaminen. Paavilainen (2013) taas tarkastelee kotia muotoilun ja tavaroiden näkökulmasta: hän esittää kodille metaforat hotellina, museona ja galleriana. Hotelliin liittyy arkinen eläminen ja ihmisten viihdyttäminen, museoon tavaroiden säilyttäminen tulevia sukupolvia varten sekä sosiaaliset velvoitteet ja galleriaan kuluttajan oman kokoelman ylläpitäminen ja itsensä toteuttaminen.

Koti ja sisustus elävät ja muuttuvat ajassa. Koti toimii vapaa-ajan, työn, sosiaalisten suhteiden ja itsensä toteuttamisen paikkana, mutta samalla se viestii ulkopuolisille näyttävyydestä (Clarke 2001). Kodikkuutta rakennetaan esimerkiksi

perintöhuonekaluilla, jotka sitovat sisustajan myös perheeseen liittyviin suhteisiin (Hakala ym. 2025).

Kulutustutkijoita on kiinnostanut kulutuskäytäntöjen ja -rutiinien tutkimus niin shoppailussa kuin ruuan tutkimuksessa (mm. Heinonen 2012; Shove ym. 2012, Koponen 2022). Kulutusrituaalien tutkimus on sen sijaan kohdistunut erilaisiin juhliin ja niiden ympärillä tapahtuvaan kulutukseen, kuten kiitospäivään (Wallendorf & Arnould 1991), jouluun (Weinberger 2015) tai Super Bowliin (Bradford & Sherry 2015; 2023). Rituaalien kytkeytymistä muihin kulutuksen muotoihin ei ole tutkittu samassa määrin.

Tutkimuksessani tarkastelen kulutusrituaalia teatterissa käymisen sekä kodin sisustamisen konteksteissa. Teatterissa käyminen kytkeytyy kodin ulkopuolisiin, julkisiin rituaaleihin, joissa sosiaalisuus muodostuu yhteisestä kulttuurisesta kokemuksesta. Sisustaminen sen sijaan on paljolti kotona tapahtuvaa toimintaa, jossa sosiaaliset merkitykset rakentuvat perheenjäsenten ja materiaalisen ympäristön välisissä suhteissa.

Teatterin kulutus näyttäytyy kulutusrituaalien tutkimuksen näkökulmasta kiinnostavana liminaalisuutensa vuoksi (Aristoteles 1994; Fischer-Lichte 2002), mutta ilmiötä on tutkittu vähän yleisön näkökulmasta (ks. osajulkaisu II). Gainerin (1995) havainnot teatterissa käymisen merkityksestä sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä toimivat lähtökohtana tälle tutkimukselle, jossa tarkastelen liminaalisuuden merkitystä ilmiön jäsentäjänä.

Myös huonekalujen ja sisustuksen rituaalista ulottuvuutta on tutkittu niukasti, mutta esineiden keskeinen merkitys rituaaleissa tekee niistä kiinnostavan tutkimuskohteen (Grossman ym. 2026; Rook 1985). Kodissa rituaaleja on tarkasteltu esimerkiksi autotalleja koskevassa tutkimuksessa, jossa autotalli on tulkittu kodin ja pihan väliseksi välitilaksi (Hirschman ym. 2012). Tämä siirtymäriitin tematiikka nousi esiin myös Kapoorin ja kollegoiden (2026) tutkimuksessa, jossa rituaalien avulla jäsennettiin kodin ulko- ja sisäpuolisten merkitysten eroa: sisäänkäyntiin sijoitetut hindulaisuuteen liittyvät kuvat toimivat symbolisina rajoina näiden tilojen välillä.

Tutkimukseni asemoituu kuluttajaekonomian tutkimusperinteeseen, jossa Heinonen (2012) on eritellyt rutiineja ja havainnollistanut niiden merkitystä arkemme rytmittäjinä (ks. myös Jalas 2006). Kylkilahden (2018) väitöskirjassa puolestaan rituaalille ominainen käsikirjoitus on keskiössä, ja nuorten taktiikoita sekä toimijuutta tarkasteltiin osana palvelutilanteita. Jälkimmäisiä tulkittiin tutkimuksessa myös esityksinä. Kulutuksen esittävyys ilmeni myös Koposen (2022) väitöskirjassa, jossa taidemaiset ravintolaruokailun performanssit rakentuvat esteettisen uutuuden, sääntöjen rikkomisen ja kompleksisuuden periaatteille, heijastaen jälkimodernille kulutuskulttuurille ominaista rajaa esteettisten ja taidemaisen esteettisten käytäntöjen välillä.

Väitöstyössäni tarkastelen sitä, millä tavoin teatterissa käyminen ja kodin sisustaminen rituaaleina ylläpitävät yhteisön suhteita samalla, kun niiden kautta luodaan erontekoa muihin. Sekä korkeakulttuurin kulutus että asunnon kodikkuus liittyvät keskiluokkaiseen ihanteeseen. Tämä yhdistää toiminnan osaksi identiteettityötä, jossa ilmenee usein myös yhteiskuntaluokkaan liittyviä arvostuksia. Teatterissa käymisen ja kodin sisustamisen välillä on sekä yhtäläisyyksiä että eroja. Teatterissa käyminen rakentuu yhdessä suoritettuihin ritualistisiin, usein melko tarkasti määriteltyihin toimintoihin. Sisustamisessa taas kokemus yhteisöstä voi rakentua itsenäisenä tekemisenä. Tarkastelemalla kulutusrituaalia käyttäen teatterissa käymistä ja kodin sisustusta esimerkkeinä tutkimus tuo esiin sen, miten eri tavoin ritualistisuus voi ilmetä kulutuksessa.

2 Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen teatterin ja huonekalujen kulutuksessa

2.1 Teatterin kulutus

Teatterissa käyminen ja muut kulttuuritilaisuudet ovat sosiaalista toimintaa, joka vahvistaa yhteisöllisyyttä ja ylläpitää sosiaalisia suhteita (Debenedetti 2003; Gainer 1995). Teatterissa käyntiin kytkeytyy sukupuoleen ja perhesiteisiin liittyviä käytäntöjä. Liikkasen (2005, 75–76) mukaan miesten tärkein viiteryhmä teatterissa käydessä on ydinperhe, kun taas naisilla iän karttuessa myös ystävät ja sukulaiset korostuvat tärkeänä seurana. Vaikka naiset osallistuvat teatterikäynteihin miehiä useammin myös oman perheen ulkopuolisen seurassa, Jallinojan (2009, 59) mukaan miehet ja naiset käyvät kulttuuritilaisuuksissa puolison seurassa yhtä usein. Naiset vaikuttavat puolisonsa teatterikäynteihin. Naisten vaikutus johtaa osaltaan siihen, että miehet ja naiset käyvät teatterissa perheen seurassa yhtä paljon (Purhonen ym. 2014, 267; Upright 2004). Naisten näyttäytyessä aktiivisina teatterin ja korkeakulttuurin harrastajina Heikkilä ja Lindblom (2023) ovat huomanneet miesten välttelevän korkeakulttuuria naisia todennäköisemmin.

Naisten rooli on merkittävä paitsi puolisona niin myös koko perheen kulttuurin kulutuksen edistäjänä. Jallinojan (2009, 59) mukaan äidit osallistuvat vapaa-aikanaan lasten kanssa isiä useammin kulttuuritilaisuuksiin, näyttelyihin sekä liikuntaan. Naiset nähdään yleisesti ottaen kulttuurimyönteisempinä kuin miehet, ja he harrastavat korkeakulttuuria miehiä aktiivisemmin (Bihagen & Katz-Gerro 2000). Naisille suunnattu kulttuurisen kuluttamisen toimijuus ilmenee siten, että tytöt osallistuvat kulttuurin kuluttamiseen useammin kuin pojat (Liikkanen 2005, 76). Tästä käytänteestä muodostuu sukupolvien ketju, jossa tytöt sosiaalistuvat nuorena kulttuurin kuluttajiksi. Kun kulttuuri tulee osaksi heidän elämäänsä, he vanhempina siirtävät tätä käytäntöä omille tyttärilleen. Sukupuolittuneista kulutuskäytännöistä voi kehittyä äidin ja tyttären yhteisyyttä vahvistavia kokemuksia. Tällaisia käytäntöjä ovat muun muassa yhteinen ostoksilla käyminen (Minahan & Huddleston 2010) sekä teatterissa käyminen (osajulkaisu I).

Naisten rooli lasten kasvattajina ja kodin ylläpitäjinä sekä tyttöjen kulttuurinen sivistäminen liittyvät yleiseurooppalaiseen jatkumoon keskiluokan kehityksessä ja

erilaistamisessa muista luokista, mikä Suomen lisäksi näyttäytyy myös esimerkiksi Ruotsissa ja Saksassa (Häggman 1994, 23). Näin sukupuolikysymys 1800-luvulla ei käsittänyt ainoastaan sukupuolta ja lasten kasvattamista tytöiksi ja pojiksi, vaan myös eronteon eri yhteiskuntaluokkien välillä samalla tavoin kuin korkeakulttuurinen orientaatio tekee tänäkin päivänä. Suomea, Ruotsia ja Saksaa yhdistävänä luokkaan ja sukupuoleen liittyvänä erontekona voidaan mainita kodikkuuden käsite: Keskiluokkaisten naisten moraaliseksi tehtäväksi muodostui lämpimän kodin piirin rakentaminen ja ylläpitäminen, millä rakennettiin eroa salonkielämää eläneeseen aristokratiaan (Häggman 1994, 145–151).

Throsby kollegoineen (2024) on todennut, että aiemmat teatterikokemukset lisäävät kiinnostusta teatterissa käymiseen. Entuudestaan positiivisia teatterikokemuksia saaneet kuluttajat jatkavat näin teatteriharrastustaan. Mikäli kokemukset ovat negatiivisia tai niitä ei ole lainkaan, teatteriin lähtemisen kynnys pysyy myöhemmin korkeampana. Myös Carù ja Cova (2005; 2006) korostavat tuttuuden merkitystä: Mikäli teatterissa tapahtuvia asioita ei ymmärretä eivätkä ne avaudu kävijälle, on riski, että kävijä ei löydä kokemuksesta mitään tuttua. Tällöin kokemus voi näyttäytyä ulkopuolelle sulkevana ja negatiivisena, mikä pienentää todennäköisyyttä lähteä teatteriin uudelleen.

Teatterikokemuksen tuttuus voi liittyä myös näyttäytymiseen. Teatteriyleisöissä painottuvat naisten lisäksi myös korkeasti koulutetut, hyvätuloiset sekä kaupungeissa asuvat (Liikkanen 2005, 72; Purhonen ym. 2014, 255–256). Heikkilä ja Lindblom (2023) tosin huomauttavat, että vuodesta 2007 vuoteen 2018 tultaessa tulotaso ei enää ennusta korkeakulttuurin välttelemistä. Teatterissa näyttäytyminen saatetaan edelleen nähdä myös yhteiskunnallisena ideaalina, jota halutaan toteuttaa. Kaikki eivät kuitenkaan automaattisesti näe teatterissa käymistä tavoiteltavana. Heikkilä (2021) tunnisti osallistumattomuutta käsittelevässä tutkimuksessaan diskurssin, jossa kuluttajat suhtautuivat teatterissa käymiseen välinpitämättömästi samalla, kun kuitenkin aktiivisesti harrastivat vapaa-ajallaan muita aktiviteetteja.

Teatterin kulutukselle on leimallista kulutuksen elämyksellisyys (Holbrook & Hirschmann 1982). Tunteiden ja kokemusten nostaminen kulutuksen keskiöön tarjoaa kulutusrituaalin käsitteistölle mahdollisuuden syventää ymmärrystä teatterin kulutuksesta. Teatteriesityksen aikana kuluttajalla on mahdollisuus kokea liminaalisuus (Turner 1969, 95–96) eli irrottautua arjen todellisuudesta toiseen, teatterin maailmaan. Liminaalisuuden kokeminen on osa teatterin taianomaisuutta (osajulkaisu II). Taianomaisuus taas on keskeistä teatterikokemuksessa: Throsby kollegoineen (2024) on osoittanut, että onnistunut irtautuminen arjesta lisää todennäköisyyttä tuleville teatterikäynneille. Näin teatterin tarjoama elämyksellinen kokemus palvelee paitsi katsojaa myös teatterin omia tavoitteita, kuten yleisön sitoutumista ja kävijämäärien kasvua.

Teatterissa käymistä on tutkittu rituaalien näkökulmasta melko vähän. Vaikka teatteritieteessä on esiintynyt rituaalista tulkintaa, on näkökulma keskittynyt enemmän teatteriorganisaatioon kuin katsojaan. Fischer-Lichte (2002, 1–7) on tarkastellut sitä, miten teatteri vaikuttaa katsojan identiteettiin siirtymäriitin kaltaisena prosessina. Hänen mukaansa teatteriin saapuva katsoja siirtyy esityksen aikana liminaalitilaan ja poistuu sen jälkeen muuttuneena. Jo Aristoteles käsitteli teatterin mahdollistamaa katsojakokemuksen muutosta katarsiksen käsitteen avulla (Aristoteles 1994; Curran 2016, 185–188). Hanna Suutela (2005, 199) toteaakin, että 1970-luvulla teatteri koettiin erityisen merkitykselliseksi siksi, että ”yli sukupolvirajojen teatterin tehtäväksi miellettiin omien arvojen välittäminen ja rituaalinen puolustaminen”. Katsojan rooli teatteritieteessä on usein ollut passiivinen.

Viime aikoina teatteritieteessä on kuitenkin alettu tunnustaa myös katsojan toimijuus, erityisesti näytelmän lopullisen tulkitsijan roolissa (Carlson 2005). Tällöin katsojan merkitys siirtyy passiivisesta vastaanottajasta aktiiviseksi osallistujaksi, joka omalla tulkinnallaan täydentää hänelle tarjotun elämyksen. Teatterimaailmassa on keskusteltu yleisön entistä vahvemmasta osallistamisesta esitykseen: on esitetty esimerkiksi esityksen jälkeisten keskustelujen järjestämistä yleisön ja tuotannon välillä (Heim 2012). Katsojan entistä vahvemmalla osallistamisella voi olla merkitystä teatterin kuluttajalle. Tämä pätee erityisesti, kun otetaan huomioon Carùn ja Covan (2005; 2006) esittämä huoli siitä, että ilman ymmärrystä kokemastaan teatterivieras saattaa kokea koko elämyksen negatiivisena ja passivoitua teatterin suhteen.

Yhteisellä teatterin kuluttamisella voidaan siis ylläpitää sosiaalisia suhteita. Aiemmassa tutkimuksessa varsinkin naisten rooli teatterin kulutuksessa on merkittävä sekä äitinä että puolisona. Yksittäisten henkilöiden välisten suhteiden lisäksi teatterissa käymisellä voidaan ylläpitää myös laajempaa ryhmää kuten perhettä (osajulkaisu I).

2.2 Kodin sisustus kulutusmuotona

Samalla tavoin kuin teatterissa käyntiä, tutkin kodin sisustamista sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen näkökulmasta. Keskityn tässä alaluvussa oman ryhmän suhteiden ylläpitämiseen, kun taas näyttäytyminen ulkopuolisille on keskiössä luvussa 3.2.

Korkeakulttuurisen teatterin kulutusta ja kodin sisustusta yhdistää niiden naisellinen luonne. Kuten jo edellä todettiin kodikkuuden käsitteen yhteydessä (Häggman 1994, 145), kodin ylläpitäminen ja kodikkuuden luominen ovat keskiluokkaisessa perheihanteessa rakentuneet naisten roolin ympärille samalla tavoin kuin lasten kasvattaminen ja sivistäminenkin. 1800-luvulla keskiluokkaisen äidin tehtävä painottui enemmän kotitöiden valvomiseen kuin

itse tekemiseen, jolloin pääpaino saattoi olla kodin hengen luomisessa (Sarantola-Weiss 2003, 61). Myöhemmin henkilökunnan määrä kodeissa on vähentynyt, ja perheenäidin tehtävä on siirtynyt valvonnasta kotitöiden tekemiseen (Saarikangas 2006, 89–92).

Kodille annetaan monenlaisia merkityksiä. Uimonen (2019, 161–169) on jakanut nämä merkityskokonaisuudet pesäkoloksi, mielen sisäiseksi olotilaksi, toimivaksi tilaksi sekä tunnelmoinniksi ja yhdessäoloksi. Myös kodin materiaalinen aspekti on tärkeä osa kodin rakentamista. Purhosen ja kollegoiden (2014, 230) mukaan merkittävä osa suomalaisten huonekaluista hankitaan suurista huonekalumyymälöistä, mutta osa huonekaluista saadaan perimällä tai muuten lahjana. Sosiaalisten suhteiden näkökulmasta nämä perityt ja saadut huonekalut kantavat erityistä merkitystä. Tavarat muistuttavat usein merkityksellisistä ihmissuhteista (Csikszentmihalyi ja Rochberg-Halton 1981; Hurdley 2006; Money 2007). Läheisistä henkilöistä muistuttavilla esineillä sisustamalla voi pitää yllä ihmissuhteita toisiin silloinkin, kun henkilöt eivät ole paikalla. Uimonen (2019, 162) yhdistää perityt huonekalut tuttuun ja turvalliseen pesäkoloon. Tällöin koti näyttäytyy ulkopuoliselta maailmalta turvallisena paikkana. Kodikkuutta ja pesäkolon turvaa synnyttävätkin tavarat ja sisustusratkaisut, jotka vahvistavat asukkaan omaa käsitystä historiastaan ja taustastaan (Chevalier 1999; Erdal Baran & Ünsal Gülmez 2020).

Purhosen ja kollegoiden (2014, 231) tutkimuksessa perityt huonekalut korostuivat nuorimmassa ikäryhmässä, eli 18–34-vuotiaissa. Tämä ikäryhmä sijoittuu elämänvaiheeseen, jossa muutto ensimmäiseen omaan kotiin on usein ajankohtainen. Rajalliset resurssit ja jo olemassa olevien huonekalujen vähäisyys selittävät osittain perittyjen huonekalujen suurta määrää ikäryhmässä (Hakala ym. 2015). Toisaalta pelkän taloudellisen näkökulman lisäksi tutut huonekalut luovat tuttuutta ja turvallisuutta uudessa ympäristössä (Digby 2006; Nielsen ym. 2022). Vaikka nuoret aikuiset saavat perheeltään taloudellista tukea huonekalujen muodossa, kodin sisustaminen on aktiivista toimintaa. Money (2007, 373) huomauttaakin, että kuluttaja ei kotia sisustaessaan ole passiivinen vastaanottaja vaan rakentaa aktiivisesti merkityksiä tavaroilleen ja sisustukselleen.

Kodin piiriin saapuvat esineet neuvotellaan osaksi jo olemassa olevaa sisustusta ja ne siirretään markkinoilla vaihdettavasta tavarasta erityisen tavaran kategoriaan (Ilmonen 2007, 66–68). Tavaran siirtyminen pois vaihdannasta auttaa pitämään kodin Uimosen mainitsemana yksityisenä pesäkolona sulkien julkisen maailman kodin ulkopuolelle. Yksityisen ja julkisen tilan merkityseroa voidaan vahvistaa siirtymäriiteillä, joilla erillisyyttä korostetaan kotiin saavuttaessa tai sieltä lähtiessä (Kapoor ym. 2026). Ajatus yksityisen ja julkisen tilan erottamisesta liittyy 1800-luvun yhteiskunnalliseen kehitykseen, jossa painotus siirtyi laajemmista sosiaalisista yhteisöistä ydinperheeseen (Saarikangas

1993, 202–203; Sarantola-Weiss 2003, 58–59). Tätä tarkemmin rajattua pientä maailmaa ylläpidetään kodin suljettujen ovien taakse sijoitetuilla esineillä.

Yksi strategia esineen tekemiseksi erityiseksi on antaa sille tarina (Price ym. 2000): sen avulla esine erottuu muista vastaavista ja se rakentuu osaksi esineen saajan ja antajan omia tarinoita. Perintöhuonekalujen etu sisustamisessa onkin se, että niiden historia suvussa tai perheessä tunnetaan. Tarinan avulla ne voidaan neuvotella osaksi sisustusta (osajulkaisu III). Esineen ja perheen tarinat kietoutuvat yhteen ja luovat tutun ja turvallisen tilan. Suvun ja tavaran yhteisen ajan pidentyessä käydään läpi erilaisia vaihteita, joissa esineen merkitys ajoittain kasvaa ja vähenee (Epp & Price 2010). Erilaisten vaiheiden moninaisuus tekee esineestä yksilön, jolla on oma tarinansa (Kopytoff 1986).

Vaikka tutkimuksessani painotan kodin sisustamista ihmissuhteiden ylläpitämisenä, kodille ja sisustukselle on kuitenkin ominaista materiaalisuus. Se toimii tilana, jossa ei vain pidetä yhteyttä läheisiin ja eletä sosiaalisissa suhteissa, vaan myös suoritetaan erilaisia arjen toimintoja, kuten ruuanlaitto, siivous ja nukkuminen. Tavaroiden hankinnan näkökulmasta kodin arkisuus tarkoittaa myös sitä, että sisustaminen saattaa vaatia nopeaakin toimintaa välttämättömyyksien hankkimiseksi (Fuentes 2011, 139). Sisustaminen tapahtuu siis vuoropuhelussa paitsi olemassa olevan sisustuksen ja kodin rakenteiden, myös asukkaan fyysisten tarpeiden kanssa. Uimosen (2019, 165–166) tutkimuksessa kodin tuntu syntyikin osittain siitä, että tila koettiin toimivaksi ja helposti ylläpidettäväksi. Läheisten ihmissuhteiden näkyväksi tekemisen ja toiminnallisuuden välille ei kuitenkaan välttämättä synny kuilua: perittyihin kodintavaroihin ja huonekaluihin, jotka halutaan säilyttää, liittyy tunnesyiden lisäksi myös käytännöllisiä arvotuksia (Becker Frahm ym. 2022). Tällöin läheisten ajatteleminen yhdistyy arjen toimintoihin ja käytäntöihin (Holmes 2019).

3 Kulutus rituaalina ja näyttämönä

3.1 Rituaalit

Rituaalit ovat luonteeltaan sosiaalisia ja täyttävät erilaisia sosiaalisia tavoitteita kuten ryhmän yhtenäisyyttä ja sitoutumista oman ryhmän arvoihin (Collins 2004, 47–48; Watson-Jones & Legare 2016). Rituaalit ovat perinteisesti liittyneet enemmän pyhän kuin maallisen piiriin, joskin uskonnollisilla rituaaleilla on nähty tärkeä rooli myös maallisen yhteisön ylläpitäjänä (Durkheim 2013). Siirtymä pyhästä arkiseen näkyy kasvaneena kiinnostuksena kulutusrituaaleja kohtaan (mm. Bell ym. 2014; Rook 1985; Thomas & Peters 2011).

Rituaaliin osallistujat

Sovellan tutkimuksessani Gainerin (1995, 254) ”pienten maailmojen” käsitettä. Käsitteellä Gainer tarkoittaa sitä, että rituaaleilla viestitään siitä sosiaalisesta verkostosta, jota rituaali koskettaa. Pieni maailma käsittää siis kaikki ne ihmiset, jotka osallistuvat kyseiseen rituaaliin harjoittamiseen. Miller (1998, 35–36) puolestaan lähestyy pienen maailman ajatusta rakkauden käsitteen kautta. Hän korostaa sitä, että kulutukseen, esimerkiksi ostoksilla käymiseen, liittyy monenlaisia rituaaleilla ylläpidettäviä ihmissuhteita. Näiden ihmissuhteiden moninaisuuden tunnistaminen onnistuu käyttämällä rakkautta yhteisenä nimittäjänä.

Nyky-yhteiskunnassa perhe on yksi rituaaleilla ylläpidetyistä yhteisöistä (Gillis 1997; Pleck 2000), mikä ilmenee myös Millerin (1998) tutkimuksessa. Perhe näyttäytyy ryhmänä, jossa rakkaus ja huolenpito yhdistyvät yhdessä kuluttamiseen. Kastarinen kollegoineen (2023) on laajentanut perheyhteisössä tapahtuvan hoivan käsitteen kattamaan myös ihmisistä muodostuvan yhteisön lisäksi perheelle merkitykselliset esineet sekä abstraktit tekijät, kuten arvot. Goffman (1959, 85) käyttää käsitettä "esitysryhmä" viitatessaan mihin tahansa ryhmään, joka yhdessä esittää jonkin esityksen. Edellä kuvatuille yhteisön käsitteellistämistavoille on ominaista pyrkimys ottaa huomioon kaikki toimintaan osallistuvat ilman osallistujien monimuotoisuuden rajoittamista.

Sosiaalisuus on rituaalien harjoittamisessa keskeistä. Gainer (1995) painottaa teatterissa käymisen rituaalia koskevassa tutkimuksessaan sitä, miten rituaali tuo

näkyviin yksilöiden väliset suhteet. Teatteriin mennään joko yksin tai usein itselle tärkeiden henkilöiden seurassa, ja samalla syntyy kohtaamisia muiden ihmisten kanssa. Näin ihmisten väliset verkostot tulevat teatterivierailun yhteydessä näkyviksi. Millerin (1998) näkökulmassa korostuu puolestaan hoiva ja välittäminen suhteiden näkyvyyden sijaan. Silloin tarkastelun keskiössä on suhteiden olemuksen ja luonteen laatu ennemmin kuin niiden muodollinen olemassaolo. Goffman (1959) syventää analyysiään tarkastelemalla esitysryhmän jäsenten välisiä suhteita roolien ja vuorovaikutuksen näkökulmasta, jolloin tarkasteluun tulevat myös valtasuhteet.

Rituaalin pientä maailmaa ylläpitävä voima liittyy vuorovaikutukseen, joka Goffmanin (1967) mukaan on rituaalin keskeinen ominaisuus. Collins (2004, 47–48) on tunnistanut vuorovaikutusrituaalissa neljä elementtiä: fyysinen kokoontuminen yhteen, rajanveto osallistujiin ja muihin, keskittyminen yhteiseen päämäärään sekä yhteinen mieliala tai emotionaalinen kokemus. Jaettu emotionaalinen kokemus on lähellä Turnerin (1969, 95–96) ”liminaalisuuden” käsitettä. Liminaalisuudella viitataan arkipäiväisen todellisuuden ulkopuoliseen kokemukseen. Kyseessä on vahva jaettu elämys, kuten todettiin teatterin sosiaalisuuden yhteydessä. Turnerin (1969, 96–97) käsitteistössä liminaalisuuden yhdessä kokenut ryhmä puolestaan muodostaa ”communitaksen”. Communitas taas muodostaa pienen maailman, sillä sen muodostavat henkilöt voivat kokea liminaalisuuden osallistumalla rituaaliin. Viitaan tässä tutkimuksessa pienellä maailmalla niihin ihmisiin, jotka yhdessä osallistuvat rituaaliin. Koska eri rituaaleihin osallistuu eri ihmisiä, myös pienen maailman kokoonpano niissä vaihtelee. Se voi käsittää niin yhden perheen kuin minkä tahansa muunkin rajatun joukon, joka suorittaa rituaalin yhdessä.

Rituaalien jaotteluja

Rituaaleja on jaoteltu eri tavoin. Bell (1997, 93) huomauttaa, että rituaaleja teoretisoineiden tutkijoiden omat painotukset ovat vaikuttaneet heidän rituaalien luokitteluihinsa. Tämä on johtanut luokittelujen moninaisuuteen. Durkheim (2013, 307, 318–319) on jakanut rituaalit negatiivisiin ja positiivisiin rituaaleihin, joilla pyritään vahvistamaan pyhän ja maallisen eroa, mutta myös vahvistamaan pyhää. Bellin (1997, 93) mukaan tämä jaottelu viittaa Durkheimin olettamukseen, että pyhä ja maallinen ovat inhimillisen kokemuksen kaksi eri kategoriaa.

Bellin (1997, luku 4) oma uskontotieteeseen perustuva jaottelu jakaa rituaalit siirtymäriitteihin, kalenteririitteihin, vaihtoriitteihin, kärsimysriitteihin, paasto-, juhla- ja festivaaliriitteihin, sekä poliittisiin riitteihin. Seuraavassa erittelen joitakin näistä rituaaleista keskittyen kulutuksen rooliin niissä.

Siirtymäriitit ovat alun perin van Gennepin (1960) teoretisoima kolmivaiheinen prosessi, jossa yksilö siirtyy pois yhdestä ryhmästä ja sen

identiteetistä identiteetittömään tilaan ja kolmannessa vaiheessa uuden ryhmän jäseneksi. Esimerkkejä tällaisista rituaaleista ovat avioliitto (Nelson & Desphande 2004; Park 1997) ja kuolema (Bonsu & DeBerry-Spence 2008; Gentry ym. 1995). Bellin (1997, 94) mukaan siirtymäriitit liittyvät usein biologisiin tapahtumiin. Niitä määrittävät enemmän sosiaaliset kuin biologiset tekijät. Teatterintutkimuksessa rituaaleja on tarkasteltu juuri siirtymäriitteinä. Tällöin katsoja siirtyy teatterikokemuksen aikana liminaalitilaan ja esityksen loputtua poistuu teatterista muuttuneena (Fischer-Lichte 2002, 1–4; Suutela 2005). Siirtymäriiteillä on merkitystä myös kodin piirissä. Rosselin (1999) tulkitsee eteisen tilaksi, jossa rituaalien avulla siirrytään julkisesta tilasta yksityiseen. Hänen mukaansa tällöin esimerkiksi työroolista voidaan siirtyä kotiroolliin. Kapoor kollegoineen (2026) puolestaan on tutkinut sisäänkäyntejä Intiassa. He ovat tarkastelleet sitä, miten sisäänkäyntien yhteydessä pyritään säätelemään kodin sisäisiä ja ulkopuolisia energioita hindulaisuuteen liittyvien kuvien ja rituaalien avulla.

Kalenteririttuaalit ovat tietyn syklin mukaisesti toistuvia rituaaleja. Bell (1997, 102–104) jakaa ne viljan tai riisin istuttamisen ja korjaamisen kaltaisiin kausittaisiin rituaaleihin sekä muistamiseen liittyviin rituaaleihin kuten itsenäisyyspäivään. Modernissa kulutusyhteiskunnassa myös kalenteririttuaaleihin liittyy kulutus. Kiitospäivään kuuluu yhteinen jaettu illallinen (Wallendorf & Arnould 1991), kun taas jouluun kuuluvat lahjat (Cheal 1988, 22; Gillis 1997, 79; Heinonen 1998, 311–315; Pleck 2000). Sosiaalisia suhteita ylläpitävien lahjojen lisäksi kulutus voi tukea yhdessäoloa myös ajanvietteenä kuten mustan perjantain ostoksilla käymisessä (Bell ym. 2014; Thomas & Peters 2011).

Vaihtoriitteihin uskontoa painottava Bell (1997, 108–114) liittää lähinnä maallisen ja pyhän yhdistäviä lahjoja ja uhreja. Lahjat ovat kuitenkin merkittävä osa myös kulutusyhteiskuntaa ja voidaan tehdä näkyväksi sosiaalisia suhteita (Cheal 1988, 22–23). Lahjat liittyvät vahvasti myös joihinkin muihin Bellin (1997) mainitsemista rituaaliluokista kuten kalenteririttuaaleihin kuuluvaan jouluun. Tavaroiden merkitystä rituaalissa käsitellään tarkemmin alla rituaalin elementtien yhteydessä. Vaihtoriittien yhteyttä kulutukseen painottaa Millerin (1998, 82) huomio siitä, että uhraus on aina myös kulutusta.

Kärsimysriittien keskeisenä tehtävänä Bell (1997, 115–120) näkee oikaista sotkeentuneen tai tuhoutuneen tilan parantamalla, suojelemalla tai puhdistamalla. Millerin (1998, 17–18, 124) lontoolaista ostoksilla käymistä käsittelevässä tutkimuksessa perheen suojeleminen oli läsnä äitien huolena perheenjäsenten hyvinvoinnista: kulutus ja suojeleminen näkyivät äidin huolessa lastensa epäterveellisestä ruokavaliosta.

Viimeinen tässä käsiteltävä Bellin (1997, 120–128) rituaalityyppi on juhlimisen, paaston ja festivaalien rituaalit. Pleck (2000, 1) on perherituaalien

kehitystä tutkiessaan jakanut kehityksen kolmeen vaiheeseen: karnevaalimaisiin ulkona tapahtuviin rituaaleihin, tunteisiin vetoaviin rituaaleihin, jotka tapahtuvat sisällä tai ulkona ja joissa kuluttaminen ja statuksen viestiminen ovat keskeisiä sekä lopulta post-sentimentaalisiin pluralistisiin perherituaaleihin. Bell (1997, 120–121) yhdistää juhlimisriitit erityisesti julkisesti esitettäviin tunteisiin vetoaviin esityksiin, joiden avulla tietyssä yhteiskunnallisessa asemassa olevat saattoivat vieraiden avokätisellä kestityksellä lunastaa oman yhteiskunnallisen asemansa. Juhlimiseen liittyvät rituaalit ovat yhteydessä kalenteririturituaaleihin esimerkiksi kulutustutkimuksessa käsiteltyjen juhlapyhien kuten joulun ja kiitospäivän vieton kautta (Heinonen 1998; McKehnie & Tynan 2006; Wallendorf & Arnould 1991; Weinberger 2015).

Rituaalien tavoitteet

Rituaalilla on tavoitteita. Kuten jo edellä mainittiin, rituaalit ovat sosiaalisia ja usein niiden tavoitteena on yhteisön vahvistaminen (Collins 2004, 47–48; Durkheim 2013). Sosiaalisuus näkyy myös Driverin (1991) jaottelemissa niin sanotuissa ”rituaalin lahjoissa” eli lopputulemissa, joihin rituaaleilla päästään: yhteiskunnallisessa järjestyksessä, yhteisöllisyyden tunteessa sekä muutoksessa. Yhteiskunnallinen järjestys nousee esiin juhlimisrituaaleissa, joiden avulla olemassa olevaa hierarkiaa voidaan ylläpitää. Weinberger (2015) sekä Porter kollegoineen (2023) nostavat kuitenkin esiin, että myös rituaalien välisiin suhteisiin liittyy valtaa: niin sanotut vallalla olevat rituaalit ylläpitävät järjestystä yhteisössä. Kaikki yhteisön jäsenet eivät koe vallalla olevia rituaaleja itselleen mielekkäiksi, mikä johtaa erilaisten strategioiden hyödyntämiseen rituaaleista selviämiseksi. Yhteisöllisyys on läsnä monissa eri rituaalityypeissä, joissa jaetaan yhteistä käsitystä oman ryhmän historiasta (Wallendorf & Arnould 1991) tai koetaan yhteenkuuluvuutta communitaksena (Arnould & Price 1993; Arnould ym. 1999). Muutos puolestaan liittyy läheisesti siirtymäriitteihin, joissa henkilö siirtyy sosiaalisesta ryhmästä toiseen (van Gennep 1960). Sitä korostivat myös Fischer-Lichte (2002, 1–4) ja Suutela (2005, 198) teatterielämyksen lopputulemana.

Myös rituaalin tavoitteista on erilaisia luokitteluja, jotka ovat osittain päällekkäisiä edellä mainittujen kanssa ja painottavat niin ikään sosiaalisia vaikutuksia. Collins (2004, 48) esittelee hyötyinä ryhmän solidaarisuuden, yksilön emotionaalisen energian, sosiaalisista suhteista kertovat symbolit eli tavarat, ja moraalistandardit. Watson-Jones ja Legare (2016) taas painottavat etuina oman ryhmän jäsenten tunnistamista, vahvempaa sitoutumista ryhmän arvoihin, yhteistyön lisääntymistä ryhmän sisällä sekä ryhmän koheesiota. Luokittelujen eroista huolimatta sosiaalisuuden rooli niissä on suuri ja suuri osa niistä liittyy suoraan pienten maailmojen ylläpitämiseen.

Tässä teatteria ja sisustamista tarkastelevassa väitöskirjassa rituaalin keskeiseksi piirteeksi nousee Collinsin (2004, 48) sosiaalisista suhteista kertovat tavarat ja toisaalta Watson-Jonesin ja Legaren (2016) painottama ryhmän koheesio ja eronteko ulkopuolisiin. Bellin (1997) esittämästä rituaalien jaottelusta keskeiseen rooliin tässä tutkimuksessa nousee siirtymäriitti, jolla oman pienen maailman yhteisyyttä ylläpidetään communitaksen ja jaetun liminaalisuuden avulla.

Rituaalin elementit

Edellä tarkastelin moninaisten ja osin päällekkäisten luokittelujen liittymistä rituaaleihin sekä sitä, miten rituaalien luokittelut muokkautuvat luokittelua tekevän tutkijan tavoitteiden mukaan. Seuraavaksi erittelen elementtejä, joista rituaalit koostuvat. Tarkastelun pohjana käytän Rookin (1985) jaottelua, sillä Rook on eritellyt rituaaleja juuri kulutustutkimuksen näkökulmasta. Rituaalin elementteinä käsitellään artefakteja, skriptiä, rooleja sekä yleisöä. Näiden lisäksi käsittelen liminaalisuutta, jonka olemme teatterin kulutuksen yhteydessä todenneet liittyvän teatterin kulutuksen taianomaisuuteen (osajulkaisu II).

Artefakteilla eli esineillä ja materiaaleilla on merkittävä rooli rituaaleissa ja ryhmän ylläpitämisessä. Jo Durkheim (2013, 122) näki esineet osana rituaaleja, joissa niistä tuli pyhiä osana rituaalin liturgiaa. Holbrook ja Schindler (2003) nostavat esiin sen, että sosiaaliset rituaalit voivat myös modernissa yhteiskunnassa muuttaa esineen statusta. Näin lahjaksi saatu huonekalu voi tulla omistajalleen erityiseksi ja tärkeäksi osaksi sisustusta. Paitsi että rituaali voi tehdä esineistä erityisiä, esineet ovat keskeinen osa myös itse rituaalia kuten sormukset tai hääpuvut häissä (Otnes & Pleck 2003, 81–84). Grossman kollegoineen (2026) huomauttaakin, että toisaalta merkitykselliset esineet voivat myös luoda uusia rituaaleja. Kapoor kollegoineen (2026) sekä Karapanagiotis (2019) taas ehdottavat, että jo pelkästään tietyn kuvan näkeminen voisi synnyttää katsojassa siirtymäriitin kaltaisen muutoksen. Esineiden tärkeydestä kertoo niiden saama arvostus. Lipman (2019) kuvaa sitä, kuinka kodin uudet asukkaat saattavat haluta jättää edeltävien asukkaiden jättämät esineet ja asunnon alkuperäiset piirteet entiselleen. Aiemmasta kertoville materiaalisille elementeille annetaan arvo ja toimijuus, joka sitoo nykyisen omistajan materiaalin ylläpitämiseen (Gram-Hanssen & Bech-Danielsen 2004). Tämä saattaa rajoittaa halua muokata kotia aiemman kustannuksella (Miller 2010, 90–92). Esineisiin liittyy myös rituaaleja, joiden avulla esineiden merkityksiä muutetaan. Näillä rituaaleilla pyritään tekemään esimerkiksi erityisyytensä menettänyt esine uudelleen merkitykselliseksi (Assima ym. 2023; McCracken 1986).

Skripti on toinen Rookin (1985) rituaalin elementeistä. Sillä viitataan eräänlaiseen rituaalin käsikirjoitukseen, eli että määrätyt asiat tapahtuvat tietyssä

järjestyksessä ja rytmissä. Esimerkiksi hääseremonia toistuu tiettyä kaavaa noudattaen (Park 1997). Rook (1985) jaottelee skriptit siirtymäriittien kaltaisiin melko tarkasti määriteltyihin sekä väljemmin määriteltyihin skripteihin, joissa liikkumavaraa toteutuksessa on enemmän. Wallendorfin ja Arnouldin (1991) kiitospäivää koskeva tutkimus on esimerkki väljemmästä skriptistä, jossa rituaaliin osallistuvien kesken käytiin neuvottelua juhlan elementeistä ja niiden ajoituksesta. Vaikka pysyvyys on tyypillistä rituaaleille, ne eivät skripteineen ole ympäröivästä yhteiskunnasta erillisiä, vaan myös ne kehittyvät (Leeds-Hurwitz 2002; Sandikci & Omeraki 2007) ja ovat jatkuvan neuvottelun kohteena (Hüsken & Neubert 2012; Weinberger 2015).

Skriptien tavoin myös rooleilla on rituaaleissa erilaisia vahvuusasteita (Rook 1985) ja aktiivisuustasoja kuten osallistuja ja seuraaja (Goulding & Saren 2016). Hääseremoniassa morsiusparilla on aktiivinen rooli, kun taas häävieraat seuraavat siirtymäriittiä yleisönä. Roolit näkyvät myös niin sanotuissa uhrautumisrituaaleissa, joissa tehdään jotakin yhteisön puolesta. Tällaisia ovat perheenäidin rooli ostoksilla käydessä (Miller 1998). Tällä tavoin äidin rooli toteutuu lähinnä silloin, kun lapset asuvat vielä kotonaan. Lasten muutettua lapsuudenkodistaan yhteinen kulutus korostuu äidin roolin ylläpitämisessä (Hogg ym. 2004). Myös roolit ovat muutosten ja neuvottelujen kohteena. Pieniä maailmoja tarkastellessa nostin esiin sen, että Goffman (1959, 110–111) näki vuorovaikutustilanteissa rooleja, joista johtajan tehtävä oli varmistaa, että näytös etenee ”oikein”. Tällaisen rooli sai Debenedettin (2003) museossa käymistä koskevassa tutkimuksessa taiteeseen eniten perehtynyt tai siitä eniten kiinnostunut ryhmän jäsen.

Rituaalilla on usein yleisö (Goulding & Saren 2016). Collins (2004, 53–64) näkee yleisön fyysisen läsnäolon jopa välttämättömäksi rituaalin onnistumisen kannalta – ilman fyysistä läsnäoloa rituaalin viestinnällinen ja emotionaalinen puoli jäävät vajavaisiksi. Ajatus yleisöstä rituaalissa liittyy ryhmän jäsenyyden ja toisaalta ulkopuolisuuden viestimiseen (Wallendorf & Arnould 1991; Watson-Jones & Legare 2016). Stevensin ja kollegoiden (2007) aikakauslehden lukemisrituaalissa taas rituaalin onnistuminen ei vaadi yleisön läsnäoloa lainkaan. Lehden lukeminen siirsi tutkimuksessa lukijan osaksi kuvitteellista lukijoiden yhteisöä, joka toimii rituaalin yleisönä. Yleisön ja skriptin käsitteet ovat osittain kytköksissä toisiinsa: yleisön rooli sekä rituaaliin osallistujana että seuraajana on vahvistaa, että rituaali toteutuu käsikirjoituksen mukaan.

Taianomaisuus on rituaaleille tyypillinen ja erityislaatuinen ominaisuus (Driver 1991; Rook 1985). Se liittyy vahvasti siirtymäriitteihin (van Gennep 1960) ja Turnerin (1969, 95–96) käsittelemään ”liminaalitilaan”. Siinä yksilö on siirtynyt arkipäivän kategorioiden ulkopuolelle mutta ei ole vielä uudelleenliittynyt ryhmään uudessa ominaisuudessaan. Kulutustutkimuksessa taianomaisuudella on ollut rooli erityisesti elämyspalveluiden tutkimuksessa (Arnould & Price 1993;

Wagner 1977), jossa rituaalin taianomaisuus on yhdistynyt ”communitaksen” käsitteeseen. Communitas muodostuu kaikista niistä henkilöistä, jotka yhdessä kokevat liminaalisuuden (Turner 1969, 95–96). Markkinoinnin alalla onkin herännyt kiinnostus siihen, miten tätä vahvaa kokemusta voitaisiin hallita ja hyödyntää (Arnould ym. 1999; Carù & Cova 2005; 2006).

Bradford ja Sherry (2023) ovat tulkinneet amerikkalaiseen jalkapalloon liittyvää tailgaiting-rituaalia. Rituaalissa kokoonnutaan parkkipaikoille juhlistamaan yhdessä Super Bowlia rakentaen autoista takaluukkuineen juhlakeskuksia, jossa oma pieni maailma kokoontuu. Bradford ja Sherry (2023) jakavat rituaaliin liittyvän ajan kahteen eri kategoriaan: kronokseen ja kairokseen. Kronos viittaa arkiseen, mitattavaan aikaan, jolloin rituaalia valmistellaan esimerkiksi koristelemalla omaa parkkipaikkaa tai laittamalla ruokaa. Kairoksella taas tutkijat viittaavat koettuun aikaan, joka on kokijalleen erityisen merkityksellistä. Kairos lähestyykin käsitteenä liminaalisuutta ja siihen liittyvää taianomaisuutta. Keskeinen huomio tutkimuksessa on se, kuinka kronos ja kairos punoutuvat yhteen. Arkinen valmistelu kronoksen aikana mahdollistaa kairoksen kokemisen rituaalin aikana (Bradford & Sherry 2023). Liminaalisuuden kokemus ei ole näin vain sattumaa, vaan rituaalia toteuttava ryhmä pyrkii omalla toiminnallaan aktiivisesti luomaan otollisia olosuhteita erityisen merkitykselliselle ja taianomaiselle kairos-ajalle.

Liminaalisuus voi syntyä yhteisessä kokemuksessa, mutta se liittyy myös esineisiin. Darveau ja Cheikh-Ammar (2021) toteavat, että liminaalisuus ja materiaalisuus voivat yhdistyä joko niin, että esinettä käytetään liminaalisissa tilanteissa tai niin, että liminaalisuus on esineen ominaisuus. Esimerkkinä esineen hyödyntämisestä liminaalisessa tilanteessa voidaan ajatella Stevensin ja kollegoiden (2007) tutkimusta, jossa naiset hyödynsivät aikakauslehtiä välineenä siirtyäkseen kuvitteelliseen lukijayhteisöön. Tällöin aikakauslehdellä oli liminaalisuutta välittävä luonne, vaikka se esineenä itsessään on arkipäiväinen. Darveau ja Cheikh-Ammar (2021) mainitsevat lemmikit esimerkkinä liminaalisia ominaisuuksia omaavista esineistä: ne eivät omistajalleen kuulu puhtaasti eläinten tai ihmisten luokkaan, vaan asettuvat liminaalisesti jonnekin näiden välimaastoon. Esineiden lisäksi liminaalisuus voi liittyä tiloihin. Hirschmanin ja kollegoiden (2012) tutkimuksessa autotalli näyttäytyi liminaalisena tilana kodin ja pihan välillä.

Erilaisille rituaaleille on yhteistä se, että ne ovat luonteeltaan sosiaalisia. Tähän sosiaalisuuteen liittyvät monet rituaalin tavoitteet ja yleisön ja roolien kaltaiset elementit. Skripti puolestaan varmistaa, että rituaali toistuu tarpeeksi samanlaisena eri kertoina. Sosiaalisuus ja toisteisuus eivät kulutuksen näkökulmasta ole kuitenkaan ainoastaan rituaalien ominaisuus. Toistuvuus löytyy myös kulutusrutiinien taustalta (Heinonen 2012), ja toistuvuus ja sosiaalisuus kulutuskäytäntöjen taustalta (Shove ym. 2012; Warde 2005). Rituaalien valintaa

tutkimukseni viitekehykseksi puoltaa niille tyypilliset taianomaisuus ja liminaalisuus.

3.2 Teatteri ja koti rituaalin näyttämöinä

Goffman (1959) jakaa symbolisesti tilan näyttämöön ja tausta-alueeseen. Ajatuksen mukaan on olemassa yhtäältä katseilta piilossa olevia takatiloja, joissa valmistaudutaan ”esitykseen”, ja toisaalta näyttämöjä, joissa harjoiteltu esitys asianmukaisine lavasteineen tapahtuu.

Teatterissa Goffmanin (1959) näkemys estradeista ja takahuoneista on itsestään selvästi läsnä, pohjautuuhan koko vertaus juuri teatterimaailmaan. Teatterin tarjoileman näytöksen lisäksi teatterisalissa nähdään myös toisenlainen näytelmä – näytelmää katsomaan tulleen yleisön esitys. Teatterirakennuksen voikin nähdä näyttämönä, jossa esitystä katsomaan tullut seurue esiintyy muulle yleisölle. Tätä edeltäneet valmistelut, kuten ajankohdan ja esityksen valinta sekä lippujen hankkiminen, on tapahtunut aiemmin goffmanilaisessa takatilassa.

Vapaa-ajan toimintaa esityksenä käsittelee DeVault (2000), joka on analysoinut perheen eläintarhavierailua perheyhteyttä ja hyvää vanhemmuutta esiin tuovina esityksinä. Yhteisellä ajanvietolla lisätään oman ryhmän yhtenäisyyttä, mutta samalla se viestii muille ryhmän tiiviydestä (Watson-Jones & Legare 2016). Perheen esittäminen kulttuurisena (Parsons 1955a; 1955b) voidaan nähdä vastaavana vanhemmuuden esittämisenä. Bihagenin ja Katz-Gerron (2000) mukaan naisten miehiä yleisempi suuntautuminen korkeakulttuurin kulutukseen liittyy tähän äitien tehtävään esittää koti kulttuurisena ja sosiaalistaa lapset kulttuurisiksi toimijoiksi. Olen tulkinnut (osajulkaisu I) perheen yhteisen teatterivierailun juuri kulttuurisen sosiaalistamisen ja hyvän vanhemmuuden ilmentymänä, joka halutaan tehdä toisille näkyväksi.

Rituaalin onnistumisen kannalta on tärkeää, että esityksen johtajalla on skriptin toteuttamiseen tarvittava osaaminen ja kiinnostus. Tällöin esityksen johtajalla on mahdollisuus varmistaa se, että esitys menee ”oikein” (Goffman 1959, 110–111). DeVaultin (2000, 493) tutkimuksessa tällaisia sosiaalisia virheitä tapahtui esimerkiksi silloin, kun lapset kiinnittivät huomiota vääriin asioihin. Teatterissa tällaisia virheitä voisivat olla puhelimen soiminen kesken näytöksen tai myöhästyminen.

Kodin ja sisustuksen näkökulmasta näyttäytyminen muille luo paradoksin. Uimosen (2019) mukaan kodin tavoitteena on toimia mielenrauhan tyyssijana. Samaan aikaan mielenrauhaa häiritsee huoli siitä, miltä koti muiden silmin näyttää (Munro & Madigan 1999). Kodin tulisi samanaikaisesti toimia sekä rauhoittumisen että näyttäytymisen areenana. Ristiriitaa helpottaa se, että kodin tilat voidaan jakaa takatiloihin ja näyttämöihin (Scott 2009, 56–57). Edellisiä edustavat kylpy- ja makuuhuoneet ja niissä valmistaudutaan esitykseen.

Näyttämöt, kuten esimerkiksi olohuoneet, taas toimivat esityksen lavasteina. Jaottelu on lähinnä analyyttinen työkalu, sillä asukas saattaa tarkastella kotiaan ulkopuolisen näkökulmasta silloinkin, kun sinne ei päästetä ulkopuolisia (Clarke 2001).

Jaottelu yksityisiin ja julkisiin tiloihin, takatiloihin ja näyttämöihin, vaatii vieraiden katseilta suljettavaa tilaa. 1800-luvun lopulta lähtien porvariston ja keskiluokan kaupunkiasunnot alkoivat rakentua yksittäisen perheen ympärille (Saarikangas 1993, 201–202). Näissä tilavissa asunnoissa tilat oli jaettu erilaisten toimintojen mukaan (Sarantola-Weiss 2003, 59). Myös tilojen sijoittelu asunnossa oli yhteydessä niiden sosiaaliseen merkitykseen. Sosiaalisena näyttämönä toimineet julkiset tilat, kuten sali, avautuivat näkymineen kadulle, kun taas yksityiset tilat, kuten makuuhuoneet ja lastenhuoneet, avautuivat sisäpihoille (Saarikangas 1993, 203–204; 2002, 144–147). Nyky-yhteiskunnassa tilaa saattaa usein olla käytössä rajallisemmin. Aiemmin näyttävä ja tilava eteinen toimi asukkaan varallisuutta esittelevänä näyttämönä, mutta eteisten pienennyttyä tila voidaan nykyään erottaa muusta asunnosta esimerkiksi pelkällä matolla (Rosselin 1999).

Vaikka tilasuunnittelu olisi tehty yksityisen ja julkisen selkeästi erottavaksi, muodostavat ovet ja ikkunat oman haasteensa yksityisen ja julkisen erottamiselle. Erontekoa tukevat Rosselinin (1999) sekä Kapoorin ja kollegoiden (2026) tutkimukset, jotka tarkastelivat eteisiin ja sisäänkäynteihin liittyviä kodin ja sen ulkopuolisen maailman erottavia rituaaleja. Garvey (2005) puolestaan tarkasteli tutkimuksessaan norjalaisia ikkunoita. Tutkija tunnisti norjalaisen kulttuurin vahvasti yksityisyyttä ja kodin piiriä arvostavaksi, mutta yllättäen tutkittavat norjalaiset eivät halunneetkaan sulkea ikkunoita kaihdinten tai verhojen avulla vaan asettelivat ikkunalle erilaisia koriste-esineitä. Esineiden avulla ohikulkijoiden huomio pyrittiin suuntaamaan pimeällä valaistuina selkeästi näkyvistä asuintiloista itse ikkunaan koristuksineen. Tällä tavoin asukkaat pyrkivät erottelemaan yksityistä ja julkista kotonaan sulkematta kumpaakaan kokonaan ulkopuolelle. Talon ulkonäölläkin on merkitystä lavasteena, sillä se toimii koko kodin ja asukkaidensa käyntikorttina (Gram-Hanssen & Bech-Danielsen 2004).

Kumar ja Makarova (2008) kyseenalaistavat kodin ja kodin ulkopuolisen tiukan erottelun yksityiseen ja julkiseen. He nostavat esiin, miten julkinen tila on yksilöllistymisen kautta muuttunut lähemmäs perinteistä kodin piiriä. Barbour ja Heise (2019) taas nostavat esiin sen, miten sosiaalisen median aikakaudella yksityisen ja julkisen raja on hämärtynyt siitä syystä, että oma koti jaetaan muiden kanssa Instagramin kaltaisissa visuaalisissa palveluissa. Toinen esimerkki yksityisen valumisesta julkisen puolelle on Bradfordin ja Sherryn (2015; 2023) tutkima tailgaiting-rituaali, jossa Super Bowlia juhlistetaan yliopistojen parkkipaikoilla omien autojen lavoilla. Tutkijat kuvaavat analyysissään sitä, miten

esimerkiksi perinteiset kodin roolit ruoanlaittoineen tulevat parkkipaikalla näkyviksi julkisessa tilassa.

Goffman (1959, 32–33) mainitsee huonekalut yhtenä esimerkkinä lavasteista, joilla on taipumusta pysyä kiinteästi paikallaan kotien symbolisilla näyttämöillä. Lavasteen kiinteys on määreenä hieman harhaanjohtava, sillä Paavilaisen (2013, 221) galleriametaforan mukaisesti asukkaat kuratoivat sisustustaan jatkuvasti. Lavasteelle ominaista kuitenkin on yhtenäisyys. Myös Fuentesin (2011, 158–159) tutkimuksessa nuorten miesten sisustamisesta sopiva kokonaisuus nousi esiin: tavaroiden tuli muistuttaa omasta taustasta ja ihmisistä, mutta myös nykyisyydestä. Sisustukseen liittyviin merkityksiin kuuluu se, miten lavastus täyttää tehtävänsä.

Julkisivut tapaavat olla Goffmanin (1959, 37) mukaan institutionalisoituja: tietynlaiseen näyttäytymiseen linkittyvät tietyt jaetut kulttuuriset merkitykset. Sisustuksen rakentaja joutuu yhdistämään omat tavoitteensa ja institutionalisoituneen julkisivun. Institutionalisoituminen yhdistää julkisivun kulttuurisiin merkityksiin ja niiden avulla viestimiseen. McCrackenin (1988, 73) mukaan perustavanlaatuisia merkitysten ohjaajia ovat kategoriat, joista keskeisimmät jakavat yhteiskunnan esimerkiksi luokkaan, ikään ja sukupuoleen. Jokaiseen luokkaan yhdistyy tietynlainen habitus eli sisäistetty ymmärrys luokan ominaisuuksista (Bourdieu 1984, 101; 1990, 53). Näin julkisivua rakentamalla voi pyrkiä viestimään tietynlaista habitusta ja sen mukana yhteiskunnallista asemaa. Viimeaikaisessa tutkimuksessa yhtenä kategorioiden lähteenä sisustuksessa on noussut esiin media elokuvineen ja tv-sarjoineen (Mulla ym. 2025).

Edellä tavaroita sosiaalisten suhteiden ilmentäjinä käsitellessäni nostin esiin sen, kuinka merkittävinä perintöhuonekaluja voidaan pitää, koska ne tarjoavat ankkuroitumispinnan sekä omaan historiaan että läheisiin ihmisiin. Samalla on kuitenkin riski, että perityt tavarat eivät istukaan lavasteeseen, jota halutaan esittää muille. Marcoux (2001) painottaa sitä, miten perinnön antaja saattaa ajatella oman itsensä jatkuvan antamansa tavaran kautta. Aina nämä omistajalleen tärkeät tavarat eivät kuitenkaan saa perijöiltä toivottua vastakaikua. Tällaisten tilanteiden välttämiseksi perintöään suunnittelevat käyttävät erilaisia taktiikoita, joissa oikeat ihmiset ja oikeat tavarat löytäisivät toisensa (Price ym. 2000). Ristiriitaa esineen ja vastaanottajan maun välillä voidaan välttää tarjoamalla välineitä, joiden avulla vastaanottaja pystyy omaksumaan tavaran osaksi omaa sisustustaan. Viime kädessä perinnön saajalla on mahdollisuus muokata tavaroita niin, että ne istuvat hänen lavasteeseensa ja sisältävät hänelle sopivia merkityksiä (Assima ym. 2026; McCracken 1986; Türe & Ger 2016).

Paavilainen (2013, 209–210) korostaa kuitenkin sitä, että designilla voi olla omistajalleen muutakin arvoa kuin näyttäytyminen muille – tavaroiden ja materiaalien yhdistelemisen ja kauneuden tuoma luovuuden ja viihtymisen tunne. Kodin ulkonäkö voi siis toimia sekä näyttäytymisenä muille että oman itsen

toteuttamisena ja mielihyvän tuottajana yhdistäen Uimosen (2019, 162–165, 167–169) merkityksistä mielen sisäisen olotilan sekä tunnelmoinnin ja yhdessäolon.

4 Tutkimuksen lähestymistavat, aineistot ja analyysi

Tässä luvussa tarkastelen tutkimusaineistoja ja käytettyjä analyysimenetelmiä sekä perustelen tutkimusprosessin aikana tehtyjä valintoja. Avaan ensin sitä, miten tutkimus on kehittynyt osajulkaisuista kokonaisuudeksi ja miten niiden pohjalta ovat muotoutuneet tutkimukseni tutkimuskysymykset. Tämän jälkeen esittelen aineistot ja käytetyt menetelmät sekä tarkastelen tutkimuksen tieteenfilosofisia lähtökohtia.

4.1 Tutkimuksen kysymyksenasettelu

Tutkimuksen alkuvaiheessa asetin tutkimuskysymykseksi sen, miten suomenruotsalaisuutta uusinnetaan teatterikulutuksen keinoin. Empiirisenä ilmiönä tarkastelin Helsingin ruotsalaista teatteria, jossa teatterin korkeakulttuurinen luonne (Purhonen ym. 2014, 255–256) ja suomenruotsalainen kulttuuri bättre folk -stereotyyppeineen (Heikkilä 2011, 22–23) näyttäytyivät minulle toisiaan tukevina. Ensimmäinen aineisto (Aineisto I) koostuu teatterin kävijäkunnan parissa keräämistäni haastatteluista, ja sen esittelen tarkemmin luvussa 4.2.

Perehdyttyäni aineistoon huomioni kiinnittyi kuitenkin pääasiassa muihin asioihin kuin Pierre Bourdieun (1984) luokkanäkökulmaan. Lähtökohtani aineiston tulkinnassa oli suomenruotsalaisuuden kulttuurinen uusintaminen. Aineistoa lukiessani haastateltavien puheissa toistui perheen vuorovaikutuksen keskeisyys. Perhe ja varsinkin äidin rooli näyttäytyivät haastateltaville merkityksellisinä. Ymmärtääkseni aineistoani perehdyin perhekäytäntöjä koskevaan kirjallisuuteen (Morgan 1996; 2011). Laadullisessa tutkimuksessa arvoituksen ratkaiseminen voi muokata sekä kysymyksenasetteluja että viitekehystä (Alasuutari 2014, 47–48), minkä vuoksi tarkastelin ilmiötä myös käytäntöteoreettisesti perhetutkimuksen rinnalla.

Käytäntöteorioiden lähtökohta on se, että yhteiskunnallisten ilmiöiden tulkinnassa käytetään analyysiyksikkönä käytäntöä (Reckwitz 2002; Shove ym. 2012; Warde 2005). Pantzarin (2009) mukaan käytännöt voidaan ymmärtää sekä toimintatapojen lajeiksi että yksittäisiksi performatiivisiksi teoiksi, joissa tietyt

materiaalit, ideat ja osaaminen kohtaavat ajallisesti ja paikallisesti rajattuna hetkenä. Kulutuksen käytännöt ovat näin historiallisesti muuntuvia, kumulatiivisia ja rinnakkain eteneviä, ja ne voivat olla enemmän tai vähemmän toistuvia tai harkittuja toimintatapoja. Käytäntöjen näkökulmasta kulutus ei ilmene yksilön valinnoissa tai yhteiskunnan rakenteissa vaan syntyy niiden jatkuvassa vuorovaikutuksessa (Warde 2017). Ensimmäisen osajulkaisun teoreettinen viitekehys rakentui perhe- ja kulutuskäytäntöjen yhdistelmälle. Käytännöt koostuvat elementeistä. Niitä ovat Shoven ja kollegoiden (2012, 24–25) mukaan taidot, merkitykset ja materiaalit.

Teatterissa käymiseen liittyi ilmiöitä, joita aiemmin teoretisoidut lähestymistavat eivät jäsentäneet auki. Aineiston luenta ohjasi minua tarkastelemaan teoreettista viitekehystä uudesta tulokulmasta (Alasuutari 2014, 47–48). Toisessa osajulkaisussa tulkinta teatterissa käymisestä laajentui kulutuskäytännöistä kulutusrituaaleihin (Driver 1991; Rook 1985). Ilmiön tarkasteleminen useasta teoreettisesta näkökulmasta syventää tulkintaa (Denzin 1970, 303–304), mikä käy ilmi toisessa osatutkimuksessa. Siinä teatterissa käymistä analysoitiin käytäntönä ja rituaalina tuoden esiin materiaalien merkitysten vaihtelun eri teorioissa. Käytäntöteorioissa niiden rooli vaihtelee: Joissakin käytäntöteoreettisissa perinteissä materiaaleilla on keskeinen tehtävä, kun taas toiset näkevät materiaalin käytäntöjä tukevana (Shove ym. 2102; Warde 2005). Kulutusrituaaleissa taas esineillä eli artefakteilla on keskeinen merkitys (Rook 1985).

Tässä vaiheessa tutkimusprosessia tavoittelin materiaalien entistä syvempää ymmärtämisestä, mikä ohjasi III osatutkimuksen viitekehystä ja aineiston valintaa. Syventääkseni ymmärrystäni esineiden merkityksestä valitsin analyysiin sisustamista käsittelevän aineiston (aineisto II). Olin kerännyt osan aineistosta tutkimushankkeeseen tekemällä tutkimushaastattelut Ruotsissa, ja hyödynsin sitä myös maisterintutkielmassani (Varpa 2016). Toinen tutkija oli kerännyt vastaavat haastattelut Saksassa ja Suomessa aikaisemmin (ks. Hakala ym. 2015). Siinä missä käytäntöjen teorioissa siirryttiin vahvasti pois symbolisesta kulutuksesta (Warde 2014), rituaaleissa sosiaalisuus näyttäytyi perustavanlaatuisena ominaisuutena (Collins 2004, 47–48; Rook 1985; Watson-Jones & Legare 2016). Aineistossa II sosiaalisuus esiintyi perittyjen huonekalujen arvostuksena niiden luodessa yhteyden aiempiin sukupolviin.

Kysyn tutkimuksessani, miten teatterissa käyminen ja kodin sisustaminen kulutusrituaaleina ylläpitävät kuluttajan sosiaalisia suhteita. Vastatakseni kysymykseen jaan tarkasteluni kahteen kysymykseen:

1. Miten teatterissa käyminen ja kodin sisustaminen kulutusrituaaleina tukevat oman ryhmän ylläpitämistä?

2. Miten teatterissa käyminen ja kodin sisustaminen tukevat näyttäytymistä muille?

Tavoitteena tutkimuksessani on tarkastella sitä, miten kulutusrituaalin avulla voidaan ylläpitää omaa pientä maailmaa ja suhdetta muihin ihmisiin näyttäytymisen avulla. Rituaalien elementeistä koostuvan viitekehyksen avulla tutkimukseni tuottaa ymmärrystä siitä, miten sosiaalisten suhteiden rakentaminen teatterin ja kodin sisustamisen konteksteissa tapahtuu.

4.2 Aineistot

Seuraavaksi esittelen tutkimusaineistot ja aineistonkeruun toteutuksen sekä aineistojen hankintaan liittyvät menetelmälliset ratkaisut.

Aineisto I

Ensimmäisen aineiston kohderyhmä muodostui ruotsia äidinkielenään puhuvista teatterissa kävijöistä. Koska oma kielitaustani on suomenkielinen ja tutkimuksen tavoitteena oli tavoittaa suomenruotsalaiseen kulttuuriin kiinnittyviä henkilöitä, hyödynsin aineistonkeruussa lumipallomenetelmää. Käytännössä toteutin tämän ottamalla yhteyttä omiin ruotsinkielisiin tuttuihini sekä heidän ruotsinkielisiin verkostoihinsa (Browne 2005; Naderifar ym. 2017). Ensimmäisten haastateltavien välityksellä sain lisää yhteystietoja ja tavoitin lisää haastateltavia. Jotta olisin saanut mukaan haastateltavia erilaisista taustoista, pyrin lähestymään mahdollisimman erilaisia henkilöitä – usein haastateltavien suosittelemat henkilöt olivat haastateltavien ystäviä vastaten näin iältään, asuinpaikaltaan ja sukupuoleltaan ensimmäistä haastateltavaa. Tämän takia erilaisten henkilöiden lähestyminen alkuvaiheessa mahdollisti vaihtelun saamisen haastatteluaineistoon. Omien kontaktieni lisäksi Helsingin ruotsalainen teatteri julkaisi haastattelukutsuni omassa uutiskirjeessään. Tätä kautta löysin myös haastateltavan.

Haastateltavia rekrytoidessa kriteerinä oli, että haastateltava oli käynyt Helsingin ruotsalaisessa teatterissa vähintään kerran. Tavoitteena oli varmistaa aineiston kokemuksellinen moninaisuus teatterissa käymisen osalta. Haastateltava sai siis olla aktiivinen teatterissa kävijä, mutta myös teatterissa vain jonkun toisen seurana käyneet olivat tervetulleita osallistumaan. Teatterista täytyi olla kuitenkin yksi käytännön kokemus.

Haastattelut tapahtuivat kevään ja kesän 2017 aikana. Yhteensä haastattelin 12 henkilöä, joista kymmenen oli naisia ja kaksi miestä (taulukko 1).

Taulukko 1. Aineiston I haastateltavat luokiteltuina iän, sukupuolen ja korkeimman koulutustason mukaan.

Numero	Ikä	Sukupuoli	Korkein koulutus
1	25	nainen	yliopisto
2	26	nainen	yliopisto
3	29	nainen	yliopisto
4	59	mies	yliopisto
5	29	nainen	yliopisto
6	29	nainen	yliopisto
7	28	nainen	yliopisto
8	29	nainen	yliopisto
9	58	mies	ammattikoulu
10	24	nainen	ammattikorkeakoulu
11	37	nainen	yliopisto
12	78	nainen	yliopisto

Aineistossa painottuivat yliopistokoulutuksen saaneet nuoret naiset. Osaltaan haastateltavien painottuminen nuoreen ikään johtunee käyttämästäni keruumenetelmästä. Omat kontaktini edustivat nuoria aikuisia, ja vaikutus kertaantui heidän rekrytoidessaan uusia haastateltavia omista verkostoistaan. Samoin osittain naisten painottuminen haastateltaviksi voi johtua aiempien haastateltavien ystäväpiiristä. Toisaalta naiset ovat perinteisesti olleet miehiä innokkaampia teatterin kuluttajia (Bihagen & Katz-Gerro 2000; Katz-Gerro 1999; Liikkanen 1996; Purhonen ym. 2014). Näin ollen haastateltavat ovat joko itse voineet ajatella aiheen kiinnostavan naispuolisia ystäviään tai sitten heidän rekrytointinsa on onnistunut paremmin naisten parissa.

Haastateltavat olivat myös korkeasti koulutettuja. Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta haastateltavat olivat suorittaneet korkeakoulututkinnon. Korkeasti koulutettujen valikoitumiseen tutkimukseeni vaikuttavat hyvin samanlaiset syyt kuin sukupuoleen edellä. Korkeakoulutetut kokevat teatterin itselleen merkitykselliseksi muita useammin ja todennäköisemmin myös käyvät teatterissa (Liikkanen 2009; Purhonen ym. 2014; 254–255). Aihe on voinut siis näyttäytyä korkeasti koulutetulle muita kiinnostavampana. Tässäkin keruumenetelmä on voinut ohjata aineistoa niin, että korkeasti koulutettu nuori aikuinen haastateltava on saattanut kysyä tutkimukseen mukaan opiskelukavereitaan. Haastatteluissa en kuitenkaan erikseen selvitellyt haastateltavien keskinäisiä suhteita.

Haastattelut kestivät noin kahdestakymmenestä minuutista puoleentoista tuntiin. Osa tästä vaihtelusta saattoi johtua aktiivisuudesta teatteriharrastajana. Joidenkin haastateltavien vapaa-ajan kiinnostuksen kohteet suuntautuivat vahvasti muualle kuin teatteriin, jolloin itse teatteria koskeva osio saattoi jäädä keskustelussa lyhyeksi. Päinvastoin taas toiset haastateltavat saattoivat olla

hyvinkin valmistautuneita haastatteluun ja innokkaita keskustelemaan aiheesta sekä kuvaamaan teatterissa käymistään.

Haastattelun kielen haastateltava sai itse valita, mikä aiheutti usein haasteita. Tämä johtui siitä, että haastateltavat olivat usein täysin kaksikielisiä. Heidän oli vaikeaa valita sitä, millä kielellä keskustelua lähestyisi. Pyysin haastateltavia valitsemaan kielen ennen haastattelun virallista aloittamista, jolloin nämä kiinnostavat pohdinnat eivät valitettavasti tallentuneet aineistooni. Lopulta kymmenen haastatteluista tehtiin ruotsiksi ja kaksi suomeksi. Haastattelut litteroi sanatarkasti tehtävään erikoistunut yritys. Aineisto on säilytetty alkuperäiskielillä, ja olen itse kääntänyt osajulkaisuissa käyttämäni sitaatit ruotsista suomeksi (osajulkaisu I) ja englanniksi (osajulkaisu II).

Koska tavoitteeni oli haastatella myös muita kuin aktiivisesti teatterissa käyviä, keskusteltiin haastattelujen aluksi yleisesti vapaa-ajasta ja sen käyttämisestä, haastateltavan harrastuksista ja kiinnostuksenkohteista. Tämän jälkeen siirryttiin yleisesti teatterin kuluttamiseen. Yleinen keskustelu vapaa-ajan kiinnostuksenkohteista auttoi tulkitsemaan haastateltavan suhdetta teatteriin. Haastateltavat tiesivät tutkimuksen aiheen tullessaan haastatteluun. Innokkaimmat teatterin harrastajat siirtyivätkin aika nopeasti itse teatteriin, kun taas teatterissa vähemmän vapaaehtoisesti käyneet tai vieraammaksi kokeneet kertoivat mielellään myös muista vapaa-ajan aktiviteeteistaan. Jacobsson ja Åkerström (2012) painottavat, että haastattelutilanteessa myös haastateltava käyttää valtaa valitessaan sitä, mistä asioista puhuu ja miten. Käyttämäni haastattelurunko löytyy liitteistä (liite I).

Aineiston keräämisen lopetin siinä vaiheessa, kun uudet haastateltavat eivät tuoneet enää esiin merkittävästi uusia näkökulmia, eli kun aineisto oli saturoitunut. Aineiston saturoitumiseen vaikuttavat muiden muassa tutkimuksen tarkoitus ja aineiston ominaisuudet (Kuzel 1992). Aineiston saturoitumisen ajankohtaan vaikutti tässä keruuprosessissa se, että haetusta variaatiosta huolimatta haastateltavat olivat melko samanlaisia ja samanlaisessa elämäntilanteessa.

Aineisto II

Aineisto II kostuu yhteensä 34 kodin sisustamista koskevasta haastattelusta, jotka on kerätty Helsingin (n=11), Berliinin (n=10) ja Göteborgin (n=13) suuralueilla. Olen kerännyt Ruotsin osuuden aineistosta osana maisterintutkielmaani (Varpa 2016).

Haastateltavien tavoittaminen tapahtui Göteborgissa hyvin samalla tavoin kuin ensimmäisenkin aineiston osalta. En tuntenut aineiston keräämistä aloittaessani Göteborgissa potentiaalisia tutkimukseen osallistujia, joten ryhdyin ottamaan yhteyttä mahdollisiin haastateltaviin Ruotsin

kuluttajatutkimuskeskuksen (CFK) tutkijoiden avulla. Tässäkin tilanteessa hyödynsin lumipallomenetelmää (Browne 2005; Naderifar ym. 2017), ja löysin uusia haastateltavia aina edellisten avulla. Tällä tavoin tavoitin yhteensä 13 haastateltavaa keväällä 2015. Aineiston II tiedot löytyvät alta taulukosta 2:

Taulukko 2. Aineiston II haastateltavat luokiteltuina iän, sukupuolen ja sijainnin mukaan.

Numero	Ikä	Sukupuoli	Kaupunki
No 1–11	23–34	6 naista 5 miestä	Helsinki
No 12–21	23–30	6 naista 4 miestä	Berliini
No 22–34	27–36	9 naista 4 miestä	Göteborg

Saksan ja Suomen aineistoissa miesten ja naisten suhde on melko tasainen, kun taas Ruotsissa naisia osallistui huomattavasti enemmän. Tähän saattavat vaikuttaa samanlaiset lumipallomenetelmän haasteet kuin ensimmäiseenkin aineistoon: Haastateltavien etsiessä jatkohaastateltavia elämäntilanne ja sukupuoli ovat samanlaiset kuin alkuperäisellä haasteltavalla. Samoin kotiin liittyvät aiheet voivat näyttäytyä enemmän naisten kiinnostuksen kohteina (Raijas 2008, 24), jolloin haasteltavat joko lähtökohtaisesti kysyvät haastateltaviksi muita naisia tai saavat pääasiassa aiheesta kiinnostuneita naisia mukaan. Haastateltavilta ei tässä yhteydessä kysytty koulutustaustaa. Koska rekrytointi sekä Ruotsissa, Saksassa että Suomessa tapahtui pääosin akateemisessa ympäristössä, oli haastateltavilla kuitenkin yleensä vähintään maisterintutkinto. Aineisto käsittää nuoria aikuisia melko samanlaisissa elämäntilanteissa.

Tavoitteeni oli haastatella tutkittavani kotiympäristössä, koska tällöin olisin voinut haastateltavan kertoman lisäksi kiinnittää huomiota materiaaliseen ympäristöön (Hurdley 2006; Money 2007). Strategia ei kuitenkaan toiminut, sillä haastateltavat halusivat keskustelun tapahtuvan muualla kuin kotonaan. Tästä syystä pyysin haastateltavia lähettämään minulle ennakkoon kuvan mieluisimmasta ja vähiten mieluisimmasta huonekalustaan. Haastattelun aikana katsoimme kuvia yhdessä, ja haastateltava saattoi käyttää kuvia apuna kuvaillessaan huonekaluja ja niiden ominaisuuksia (haastattelurunko löytyy liitteestä II). Soaita ja McKee (2021) tunnistavat valokuvan käytön hyödyksi tiheän kuvauksen (Geertz 1973) keskustelun aiheena olevasta kodista.

Haastattelujen kesto vaihteli 17 ja 90 minuutin välillä. Haastateltavan kiinnostuksenkohteet vaikuttivat merkittävästi haastattelun kulkuun. Kotinsa sisustamisesta kiinnostuneet ja siihen panostaneet haastateltavat saattoivat

kuvailla sisustustaan ja sen elementtejä hyvinkin tarkasti, kun taas sisustamisesta vähemmän kiinnostuneiden kanssa keskustelu saattoi jäädä pinnallisemmaksi.

Kolmestatoista haastattelusta kaksi käytiin englanniksi. Toisessa näistä haastateltava ei osannut ruotsia ja toisessa haastattelija ei ymmärtänyt ruotsin murretta. Yksi haastattelu käytiin suomeksi ja loput ruotsiksi. Suomen aineistossa haastattelut oli tehty suomeksi ja Saksassa englanniksi. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin sanatarkasti alkuperäiskielelle. Osajulkaisussa III käännökset suomesta ja ruotsista ovat minun tekemiäni.

Haastattelut aloitettiin taustatiedoilla (Liite II), joilla rakennettiin kuvaa haastateltavan taustasta ja asumisurasta. Tämän jälkeen siirryttiin sisustukseen yleisesti ja käytiin läpi edellä mainitut pidetyt ja inhotut huonekalut. Haastatteluissa käytiin läpi myös huonekalujen hankintaa ja vastuullisuutta ja lopulta keskusteltiin kuluttajuudesta yleisesti.

Eettiset pohdinnat

Tutkimus on tehty hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023). Kaikki tekemäni haastattelut litteroitiin ja haastateltavilta pyydettiin teatteriaineiston (aineisto I) osalta myös lupa anonymisoidun aineiston tallentamiseksi Tietoarkistoon. Kaikki haastateltavat myönsivät luvan. Varmistin luvan tallennukseen vielä haastattelun lopussa uudelleen. Siinä vaiheessa haastateltava tiesi, minkälaisen aineiston luomiseen hän oli osallistunut. Haastateltavat saivat tarpeeksi tietoa tutkimuksen tavoitteesta ja sisällöstä ennen haastattelua. Haastattelun aikana haastateltava on saanut valita, haluaako vastata kysymyksiin. Hänellä on ollut mahdollisuus keskeyttää osallistumisensa sekä peruuttaa se tutkimuksen aikana.

Haastateltavia tavoitellessani hyödynsin lumipallomenetelmää, mikä johtaa siihen, että suuri osa haastateltavista jollakin tasolla tunsi toisensa. Anonymisoinnin lisäksi haastateltavien demografisten samankaltaisuuksien vuoksi näiden vastaukset eivät ole osatutkimuksissa kuitenkaan tunnistettavissa. Koska haastattelut tapahtuivat melko pienen ryhmän keskuudessa, olen myös jättänyt sekä aineiston kuvauksesta että haastattelusitaateista pois sellaiset tiedot, joiden paljastaminen saattaisi heikentää haastateltavien anonymiteettiä.

Aineisto I koostuu ruotsinkieliseen vähemmistöön tai kielen kanssa voimakkaasti yhteydessä olevien haastatteluihin. Lähtökohta tutkimuksessa on se, että tutkittava aineisto syntyy haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutuksessa (Kvale & Brinkmann 2009). Koska varsinkin suomenruotsalaiseen vähemmistöön liitetään erittäin paljon ennakkoluuloja (Heikkilä 2008), pyrin aiempaan suomenruotsalaisuutta käsittelevään tutkimukseen perehtymällä välttämään haastattelukysymysten asettelussa tai haastatelurungossa tällaisten stereotypioiden viljelyä. Esimerkiksi suomenruotsalaisuudesta keskusteltaessa

olen pyytänyt haastateltavia itse määrittelemään suomenruotsalaisuuden ja sen rajat. Toimimalla näin ja perehtymällä aiempaan suomenruotsalaisia koskevaan tutkimukseen olen noudattanut Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) ohjeistusta, jonka mukaan: ”-- on tärkeää, että tutkija perehtyy ennakkoon tutkittavaan yhteisöön, kulttuuriin sekä näiden historiaan”.

Väitöskirjassa on hyödynnetty OpenAI:n kehittämää ChatGPT-kielimallia yksittäisten tekstiosioiden kielellisen muotoilun ja selkeyttämisen tukena. Vastuu työn tieteellisestä sisällöstä on kirjoittajalla.

4.3 Menetelmät

Avaan seuraavaksi osatutkimuksen menetelmälliset ratkaisut. Tiedot on koottu taulukkoon 3, minkä jälkeen erittelen ratkaisut tutkimuskohtaisesti.

Taulukko 3. Osatutkimusten tutkimuskysymykset, aineistot ja menetelmät.

Osajulkaisu	Tutkimuskysymys	Aineisto	Menetelmä
I: Varpa (2019)	Miten perhettä ylläpidetään teatterin kulutuksella lasten itsenäistyttyä?	Aineisto I	Temaattinen analyysi
II: Varpa & Heinonen (2023)	Mikä yhdistää ja erottaa teatterissa käymistä rituaalina ja käytäntönä?	Aineisto II	Temaattinen analyysi
III: Varpa, Autio & Autio (2024)	Miten huonekalut neuvotellaan osaksi sisustusta?	Aineisto II	Temaattinen analyysi

Osatutkimus I

Ensimmäinen osatutkimus perustuu teatterissakävijöiden teemahaastatteluihin. Analyysin aloitin lukemalla koko aineiston useita kertoja. Aineistoon perehtymisessä hyödynsin temaattista analyysiä (Braun & Clarke 2006), jossa aineistoa järjestetään toistuvuuksia etsimällä.

Kuten Moisander ja Valtonen (2006) painottavat, tulkitsevassa tutkimuksessa tutkijan ei ole mahdollista etäännyttää itseään tutkimuksestaan ja omista ennakkokäsityksistään. Aiemmin kuvaamani kiinnostus suomenruotsalaiseen kulttuuriin ja Bourdieun (1984) kulttuurisen pääoman uusintamiseen on saattanut ohjata huomiotani aineistoani lukiessa. Moisanderin ja Valtosen (2006) mukaan teoria tarjoaa tulkitsevalle tutkimukselle viitekehyksen, joka ohjaa

aineiston tulkintaa. Tästä syystä huomioni on voinut erityisesti kiinnittyä äidin rooliin ja toimintaan teatterissa käymisen aloitteentekijänä.

Braun ja Clarke (2006) jakavat temaattisen analyysin semanttisiin ja latentteihin teemoihin. Tutkijoiden mukaan semanttiset teemat keskittyvät aineistosta eksplisiittisesti nousevien merkitysten kuvaamiseen ja tulkintaan, kun taas latentit teemat tarkastelevat puheen taustalla olevia ajatuksia, oletuksia ja merkityksiä. Semanttiseksi teemaksi ensimmäisen osajulkaisun analyysissä voitaisiin tulkita se, että haastateltavat käyvät perheensä kanssa teatterissa ja viettävät näin yhdessä aikaa. Latentti teema taas sisältää jo lähtökohtaisesti tulkintaa esimerkiksi hyvän vanhemmuuden esittämisen muodossa.

Koska haastateltavani olivat jo itsenäistyneitä nuoria aikuisia, ennakkokäsitykseni lasten sosiaalistamisesta kulttuurisiksi kuluttajiksi ei saanut aineistosta tukea. Moisander ja Valtonen (2006) viittaavat hermeneuttiseen kehään, jossa aineiston tulkinta ja teoreettiset käsitteet vuorottelevat rakentaen tarkentuvaa ymmärrystä ilmiöstä. Tutkimukseni viitekehykseksi muodostuikin käytännöt, joita on teoretisoitu sekä perheen (Morgan 1996; 2011) että kulutuksen (Shove ym. 2012; Warde 2005) kentällä. Käytännöille ominainen jatkuvuus (Bourdieu 1990) tuki näkemystä siitä, että jo itsenäistyneet lapset vanhempineen ylläpitivät yhteisöään yhteisellä teatterissa käymisellä. Näin aineiston tulkinnan ja teoreettisen käsitteistön vuoropuhelu synnytti tutkimuksessa raportoidun teeman.

Osatutkimus II

Ensimmäisen artikkelin analyysi osoitti, että teatterissa käyminen jäsentyy perhe- ja kulutuskäytäntönä, mutta käytäntöteoreettinen lähestymistapa ei avannut kaikkia aineistossa esiin nousseita teemoja.

Lähdinkin tulkitsemaan aineistoa uuden tulkitsevan viitekehyksen (Moisander & Valtonen 2006) avulla. Viitekehys rakentui aiemmin tulkitsemieni kulutuskäytäntöjen lisäksi myös kulutusrituaaleista. Rituaalitutkimuksen käsitteellinen kehys mahdollisti aineiston jäsentämisen sellaisista näkökulmista, jotka eivät tulleet esiin käytäntöteoreettisessa tulkinnassa.

Myös toisen osajulkaisun analyysi perustuu temaattiseen analyysiin. Käytäntöteoreettisen (Shove ym. 2012; Warde 2005) sekä rituaalitutkimuksen (Driver 1991, Rook 1985) tutkimuskirjallisuuden erittelemät elementit muodostivat teemat, joita vasten erittelin aineistoa. Aineiston lukeminen kahden teoreettisen näkökulman kautta auttoi huomaamaan sekä yhtäläisyyksiä että eroavaisuuksia teorioissa. Toinen osajulkaisuni rakentuikin näiden erojen ja yhtäläisyyksien pohjalle. Toinen osajulkaisu syntyi yhteistyössä toisen tutkijan kanssa. Useamman tutkijan yhteistyö mahdollistaa sen, että analyysi ei perustu vain yhden henkilön tulkintaan (Denzin 1970).

Osatutkimus III

Kolmas osajulkaisuni perustuu aineistoon II. Analyysi perustui tässäkin aiemmasta tutkimuksesta syntyneeseen kiinnostukseen. Osajulkaisussa II tarkastelimme kulutuskäytäntöjä ja -rituaaleja, ja yhtenä käsitteellisenä apuvälineenä käytimme artefaktin käsitettä. Siinä missä esineet ja materiaalit olivat keskeinen osa kulutusrituaaleja (Rook 1985), niiden rooli käytäntöjen teorioissa vaihteli (Schatzki 2002; Shove ym. 2012; Warde 2005). Materiaaleihin perehtymiseksi siirryin tarkastelemaan aineistoa II, joka käsitteli kodin sisustamista, ja josta osaa olin analysoinut ensimmäisen kerran maisterintutkielmaani varten (Varpa 2016).

Aineisto oli analyysin alkaessa osin entuudestaan tuttua erityisesti ruotsinkielisen aineiston osalta. Maisterintutkielmani jälkeen olin kuitenkin ehtinyt perehtyä tieteellisiin keskusteluihin käytännöistä ja rituaaleista, mikä on saattanut ohjata huomiotani aineistoon uudelleen perehtyessäni. Perheen ja sosiaalisten suhteiden rooli oli merkittävä osajulkaisuissa I ja II, ja ne kiinnittivät huomioni myös toisessa aineistossa.

Kolmannenkin osajulkaisun analyysissä hyödynsin temaattista analyysiä. Perehtyessäni toiseen aineistoon en kuitenkaan rakentanut teemoja teorian pohjalta kuten osajulkaisussa II. Tavoitteeni oli lukea aineistoa avoimin mielin tiedostaen kuitenkin samalla aiemmat kiinnostuksenkohteeni, jotka saattoivat ohjata havaintojani (Moisander & Valtonen 2006). Teemat rakentuivat alkuvaiheessa haastattelurungon (liite II) teemojen mukaisesti.

Myös osajulkaisuun III osallistui useampia kirjoittajia. Valitsemieni alustavien teemojen perusteella kaikki kirjoittamiseen osallistuneet tutkijat perehtyivät valitsemiini sitaatteihin (Denzin 1970). Sitaattien kriittisen lukemisen pohjalta teemat jalostuivat. Alasuutari (2014, 120–121) viittaa aineiston luokittelusta puhuessaan emic- ja etic-tasoihin, joista emic kuvaa täsmälleen haastateltavan puhetta ja etic tutkijan aineiston pohjalta rakentamaa merkitystä. Ajatus on yhteneväinen Braunin ja Clarken (2006) semanttisen ja latentin teeman kanssa. Tulkitsevan analyysin kautta päädyimme lopulta raportoimaan asunnon olemassa olevien rakenteiden, sekä perittyjen ja käytettynä hankittujen huonekalujen erityisyyden osana nuorten aikuisten sisustusta.

4.4 Tieteenfilosofiset lähtökohdat

Rituaalit ovat työssäni keskeinen tulkinnan väline. Koska ne ovat luonteeltaan kollektiivisia, myös todellisuus näyttäytyy tässä työssä sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti kollektiivisesti luotuna (Berger & Luckmann 1967).

Garfinkelin (1992) etnometodologisen tulkinnan mukaan rutiinit, tavat ja rituaalit ylläpitävät sosiaalista järjestystä. Tähän ajattelutapaan nojaa myös Driver (1991), joka näkee sosiaalisen järjestyksen yhtenä rituaalin lahjana. Näin rituaaleja toteuttamalla voidaan ylläpitää ryhmän järjestystä rooleja vahvistamalla, ja toisaalta näyttäytyä muille hyödyntäen yleisesti hyväksyttyjä ideaaleja hyvästä vanhemmuudesta.

Se, millaisia yleisesti hyväksyttyjä ideaaleja rituaaleilla pyritään toteuttamaan, liittyy kulttuuriin. Moisander ja Valtonen (2006) määrittelevät kulutustutkimuksen kulttuurista käännettä esitellessään kulttuurin niin, että se ei ole yksittäinen normien ja arvojen systeemi. Kulttuuria rakennetaan, muutetaan ja haastetaan vuorovaikutuksessa. Rituaalitutkimuksessa on todettu, että jotkin rituaalit ovat yhteiskunnassa erityisen voimakkaita, ja niiden haastaminen voi olla sosiaalisesti hankalaa (Porter ym. 2023; Weinberger 2015).

Tutkimukseni lähtökohta on hermeneuttinen eli tutkittavat kuvaavat tutkijalle omia kokemuksiaan ja merkityksiään, joita tutkija sitten pyrkii tulkitsemaan (Gadamer 2004, 29–30; Yilmaz 2013). Simmel (1968, 24–25) toteaa, että näemme ihmiset ympärillämme aina kategorioiden kautta kykenemättä näkemään täydellistä yksilöllisyyttä. Tämä rajoite synnyttää kulttuurisia kategorioita, joiden kautta tulkitsemme itseämme ja muita.

Olen käyttänyt tutkimusaineistonani haastatteluja. Jerolmack ja Khan (2014) painottavat, että haastateltavien puhe haastattelutilanteessa on tilannekohtaista eikä se kerro haasteltavien mennyttä tai ennusta heidän tulevaa toimintaansa. Haastattelutilanteessa haastateltava rakentaa vastaustaan hyödyntäen edellä mainittuja kulttuurisia kategorioita, joiden tulkintaan tutkimukseni tähtää oman ryhmän ylläpidon ja erottautumisen näkökulmista.

Haastattelutilanteen tilannekohtaisuudesta huolimatta haastattelu menetelmänä tuo tutkimuksessani esiin kulutusrituaalien jatkuvuuden. Rituaalien tutkimisessa on usein hyödynnetty etnografiaa (mm. Epp & Arnould 1993) tai haastattelujen ja etnografian yhdistelmää (Assima ym. 2023). Etnografian etuna rituaalitutkimuksessa voi nähdä sen, että sen avulla voi tarkastella ryhmän vuorovaikutusta tai vaikkapa skriptin toteutumista rituaalissa. Näin voidaan tunnistaa tietylle rituaalille ominainen “käsikirjoitus”. Tässä tutkimuksessa haastattelut ovat puolestaan mahdollistaneet ajallisuuden tarkastelun. Teatteriaineistossa (aineisto I) haastateltavat ovat kuvanneet lapsuutensa teatterikäyntejä ja sisustuksen (aineisto II) osalta on kuvattu huonekalujen aiempia omistajia. Tämän jatkuvuuden tarkastelu on tärkeää tutkimustehtäväni, ryhmän ylläpitämisen ymmärtämisen, näkökulmasta. Toisaalta taas Stevens kollegoineen (2007) hyödynsi haastatteluja tutkiessaan sitä, miten aikakauslehtiä lukevat äidit siirtyvät lukiessaan kuviteltuun lukijoiden joukkoon. Tällainen mielensisäinen työskentely tulee näkyväksi haastatteluissa ja

mahdollistaa esimerkiksi sisustukseen yhdistetyn yhteisön tavoittamisen havainnointia paremmin.

Haastattelutilanne ei ole valta-asetelmaltaan tasapainoinen. Haastateltava voi Heikkilän ja Kataisen (2021) mukaan pyrkiä haastattelussa vastustamaan kolmea asiaa: tilannetta, aihetta ja haastattelijaa. Varsinaisesti mitään näistä asioista ei omissa haastatteluissani niin teatterin kuin huonekalujenkaan osalta esiintynyt. Tämä johtunee osaltaan siitä, että haastateltavat osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti. Heillä oli siis todennäköisesti jonkinasteinen myönteinen suhde haastattelun aiheeseen. Kuten aineistoa kuvatessani totesin, haastateltavat saattoivat kuitenkin käyttää valtaa haastattelutilanteessa. Tällöin he saattoivat vastailla itselleen vähemmän kiinnostaviin kysymyksiin niukkasanaisemmin ja keskittyä puheessaan itselleen kiinnostavimpiin näkökulmiin. Heikkilän ja Kataisen (2021) tutkimuksessa oli selkeä valta-asetelma haastattelijan ja vähemmän koulutettujen haastateltavien välillä. Oman tutkimukseni haastateltavat edustivat pääasiallisesti korkeakoulutettuja, jolloin maisterintutkielmaa tai väitöskirjaa valmistelevan haastattelijan ja haastateltavan välinen statusero ei näyttäytynyt merkittävänä. Haastattelutilanne saattoi myös olla suurelle osalle haastateltavia luonteva.

Aineistoja kuvatessani mainitsin, että jatkoin haastatteluja, kunnes aineisto oli saturoitunut. Saturaatiolla tarkoitettiin sitä, että uudet haastattelut eivät tuo enää merkittävästi uusia näkökulmia aineistoon. Tähän taas vaikuttivat mainitusti monenlaiset tekijät kuten haastateltavien samankaltaisuus, mikä voi johtaa samanlaisten kokemusten kuvaamiseen.

Olen käyttänyt molempien aineistojen analysoinnissa apuna temaattista analyysiä (Attride-Stirling 2001; Braun & Clarke 2006). Litteroitu haastatteluaineisto muodostaa näin korpuksen, josta useiden lukukertojen jälkeen alkaa löytyä toistuvuuksia ja yhteyksiä. Alasuutari (2014, 46–47) puhuu arvoituksen ratkaisemisesta, jossa yksittäisistä aineistositaateista noustaan abstraktimpaan ilmiöön. Tutkimusprosessissa edetään Piken (1967) luomien emic- ja etic-käsitteiden avulla. Analyysin alkuvaiheessa tekstiä luetaan ja luokitellaan haastateltavan omien käsitteiden ja ymmärryksen kautta emic-tasolla, mutta analyysin edetessä siirrytään abstraktimmalle etic-tasolle. Tällöin analyysi ei tapahdu enää haastateltavan käsittein, vaan tutkija tulkitsee aineistoaan teoreettisella tasolla vuoropuheluna teoreettisen viitekehyksen kanssa (Moisander & Valtonen 2006).

5 Tulokset

5.1 Osajulkaisujen tulokset

Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten teatterissa käyminen ja kodin sisustaminen kulutuksen rituaaleina ylläpitävät yhteisöllisiä suhteita ja tuottavat samalla erontekoja suhteessa muihin. Näiden käytänteiden tarkastelu valottaa, miten ritualistisuus ilmenee kulutuksessa sekä käsikirjoitettuna, sosiaaliseen kanssakäymiseen kytkeytyvänä toimintana teatterissa, että arkisena, esineisiin kytkeytyvänä sosiaalisuutena kodin piirissä. Seuraavaksi esittelen artikkeleiden keskeiset tulokset ja tarkastelen, miten ne rakentavat ymmärrystä kulutusrituaaleista.

Ensimmäisessä osajulkaisussani (Varpa 2019) tutkin käytäntöteoreettista näkökulmasta, miten perhettä yhteisönä ylläpidetään teatterissa käymisen avulla silloin, kun lapset ovat aikuistuneet ja muuttaneet pois lapsuudenkodistaan. Tarkastelin myös äidin roolia teatterikäyntien koordinoijana ja aloitteen tekijänä. Tutkimus tuo esiin, miten yhteinen teatterinkulutus vahvistaa perheyhteyttä tilanteessa, jossa aikuiset lapset ovat jo muuttaneet pois lapsuudenkodistaan. Teatteri tarjoaa näin sosiaalisen kanssakäymisen paikan, jossa perhe voi kokoontua yhteen ja ylläpitää teatteriperinnettä, joka sai alkunsa jo lasten asuessa perheessä. Rituaalisesta viitekehyksestä tulkittuna osajulkaisu nostaa esiin ryhmän ja roolien ylläpitämisen. Roolien pysyvyys tai niihin palaaminen perheyhteisön kulutuskäytännöissä tukevat ryhmän koheesiota ja yhteen kuuluvutta, vaikka elämäntilanteet muuttuvat.

Toisessa osajulkaisussani (Varpa & Heinonen 2023) syvennettiin teatterissa käymisen ymmärrystä sekä käytäntönä että kulutuskulutusrituaalina. Analyysi tuotti ymmärrystä siitä, miten teatterissa käymistä voidaan tarkastella sekä rituaalisena toimintana että sosiaalisena käytäntönä avaten teatterikokemuksen merkitystä sekä perheen ylläpitämisenä että ryhmän sisäisen koheesion vahvistamisena. Kulutusrituaalina teatterikulutus ulottuu ensimmäisen osajulkaisun perhettä laajempaan yhteisöön, sillä rituaalit ylläpitävät myös muita ryhmiä, kuten harrastusryhmiä. Ritualistiseen kulutukseen kuuluu lisäksi elementtejä, jotka eivät välttämättä sisälly käytäntöihin, kuten taianomaisuus ja yleisö. Tämä laajempi näkökulma avaa ymmärrystä siitä, miten teatterikokemus voi luoda koheesiota erilaisille sosiaalisille ryhmille, ja vahvistaa näin

yhteisöllisyyden tunnetta. Lisäksi yleisön käsitteen kautta teatterikulutuksen merkitys avautuu laajempana ilmiönä: teatterissa käymisen myötä ei ainoastaan ylläpidetä omaa ryhmää, vaan samalla voidaan tehdä oma ryhmä näkyväksi muille teatterikävijöille. Tämä vuorovaikutus edistää yhteisöllisyyden tunnetta teatteritilassa, jolloin teatteri toimii sosiaalisen vuorovaikutuksen areenana. Osajulkaisu vastaa tutkimuskysymykseen siitä, miten rituaaleille tyypillinen taianomaisuus eli liminaalisuus käsitteellistyy teatterivierailussa. Yhdessä jaettu taianomainen hetki näyttäytyy elementtinä, joka mahdollistaa ryhmän yhteenkuuluvuuden vahvistumisen kulttuuria kuluttamalla. Toisaalta yleisön käsite tukee sekä oman ryhmän ylläpitämistä että näyttäytymistä muille – rituaalin yleisönä oma pieni maailma tuntee kuuluvansa rituaaliin, kun taas ulkopuoliselle yleisölle rituaali näyttäytyy erontekona.

Kolmas osajulkaisuni (Varpa, Autio & Autio 2024) käsittelee nuorten aikuisten sisustamisen käytänteitä, joissa perityt, saadut ja hankitut huonekalut neuvotellaan osaksi kotia. Suhde käytettyihin huonekaluihin, jotka voivat edustaa suvussa olleita sisustuselementtejä tai olla hankittu second-hand -myymälästä, saatu lahjoituksena tai ostettu huutokaupasta, rakentuu edeltävän sukupolven perheenjäsenten välittämiin arvostuksiin. Tavaroiden, kuten isoisän kirjoituspöydän, kautta koetaan yhteyttä edellisiin omistajiin. Sen lisäksi, että tavarat luovat yhteyksiä läheisiin, niiden on myös sovittava olemassa olevaan sisustukseen ja välitettävä siihen sopivaa tunnelmaa. Huonekaluja sommitellessa rakennetaan kotia, jossa käytetyt tavarat sidostuvat tavaroita aikaisemmin omistaneisiin henkilöihin ja siten laajempaan sosiaaliseen yhteisöön. Osajulkaisu vastaa kysymykseen siitä, miten pientä maailmaa hahmotetaan ja ylläpidetään sisustuksella. Huonekalut neuvotellaan osaksi kodin sisustusta, mutta tämän jälkeen ne asettuvat osaksi arkea tavalla, joka ei välttämättä edellytä jatkuvaa aktiivista vuorovaikutusta esineiden kanssa. Ne toimivat pikemminkin pysyvinä viittauksina pieneen maailmaan kuin aktiiviseen toimintaan. Osatutkimusten keskeiset tulokset ja argumentit on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4. Osajulkaisujen tulokset ja argumentit.

Osajulkaisu	Tulokset	Argumentti
I: Varpa (2019)	Lasten itsenäistyttyä lapsuudenperhettä pidetään yllä lapsuudessa alkaneiden yhteisten kulutuskäytäntöjen avulla. Yhteinen teatterin kuluttaminen mahdollistaa perheen	Yhteisellä teatterissa käymisellä perhe ylläpitää yhteisöään.

Osajulkaisu	Tulokset	Argumentti
	kokoontumisen ja perheyhteisön ylläpitämisen.	
II: Varpa & Heinonen (2023)	Hitaasti muuttuvia käytäntöjä toteuttamalla ylläpidetään ryhmää. Teatterikäyntiä rituaalina tulkittaessa oman ryhmän lisäksi myös muut paikallaolijat nousevat merkityksellisiksi: sen lisäksi että rituaali vahvistaa omaa ryhmää, se viestii omasta ryhmästä myös ulkopuolisille.	Teatterissa käymisen kautta voidaan ylläpitää ryhmää, joka ulottuu perhettä laajempaan yhteisöön. Oman ryhmän lisäksi tämä yhteisö näyttäytyy yhtenäisenä muille esitykseen saapuville.
III: Varpa, Autio & Autio (2024)	Esineiden avulla koetaan yhteyttä kaikkiin tavarat aiemmin omistaneisiin henkilöihin. Samalla huonekalut tarjoavat sisuselementin, jolla sisustusmakua esitetään muille.	Sisustuksen avulla ylläpidetään yhteyttä tavaroiden aiempiin omistajiin, ja se toimii samalla tärkeänä viestijänä muille. Tämän vuoksi sen eteen ollaan valmiita näkemään vaivaa ja panostamaan aikaa.

Taulukosta 4 ilmenee, että ensimmäisen osajulkaisun argumentti keskittyy lapsuudenperheen ylläpitämiseen, kun taas toisessa osajulkaisussa yhteisö laajenee kattamaan perheen lisäksi myös muut sosiaaliset suhteet. Lisäksi ryhmän ylläpitämisen ohella näyttäytyminen muille ja eronteko eri ryhmien välillä nousevat tärkeiksi rituaalin tehtäviksi. Kolmannessa osajulkaisussa kodin sisustaminen ja huonekalut näyttäytyvät keinoina oman perheen ja kodin ylläpitämiseen sekä yhteyden luomiseen edellisten sukupolvien kanssa. Tällä tavoin perheyhteisö laajenee ajallisesti jopa useiden sukupolvien ketjuksi. Näin sekä teatterin kulutuksella että kodin sisustamisella ylläpidetään suhteita erilaisiin yleisöihin ja samalla rakennetaan oman ryhmän koheesiota.

5.2 Kulutusrituaali pienen maailman ylläpitämisenä ja näyttäytymisenä muille

Syvennän seuraavaksi osajulkaisujen tulosten tarkastelua erittelemällä teatterissa käymistä ja sisustamista kulutusrituaaleina, joilla ylläpidetään omaa pientä maailmaa ja näyttäydytään oman ryhmän ulkopuolisille (Gainer 1995).

Pienen maailman ylläpitäminen rituaalilla

Rituaalinäkökulma teatterissa käymiseen ja kodin sisustamiseen kiinnittää huomion ryhmän ylläpitämiseen, sillä se on yksi rituaalin keskeisistä tehtävistä (Collins 2004, 47–48; Watson & Legare 2016). Rituaaleja hyödynnetään sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä yhteisellä toiminnalla, kuten perheitä yhdistävillä yhteisillä juhlapyhillä (Wallendorf & Arnould 1991). Rituaalit mahdollistavat erillään asuvien perheenjäsenten kokoontumisen yhteen. Ensimmäisessä osajulkaisussa lapsuudenperheen kanssa teatteriin kokoontuminen näyttäytyy tällaisena rituaalina julkisessa tilassa.

Yksi esimerkki rituaalien pysyvyydestä on Rookin (1985) rituaalin roolitus, joka on tärkeä perheen sisäisen koheesion synnyttäjä – vaikka lapset ovat jo aikuisia, vakiintuneet roolit mahdollistavat perheen ylläpitämisen nimenomaan perheenä vanhempineen ja lapsineen. Perheen teatteririttuaalissa äiti toimi usein aloitteellisena ja ilmoitti lapsille, mitä näytöstä ollaan menossa katsomaan ja minä ajankohtajana. Tällä tavoin äidillä on mahdollisuus toteuttaa omaa äitiyttään silloin, kun lapset ovat jo muuttaneet omilleen (Hogg ym. 2004).

Äidin aktiiviseen rooliin teatterin kulutuksen aloitteentekijänä voi liittyä se, että naiset vastaavat kulttuurin kulutuksen uusintamisesta perheessä (Häggman 1994). Bihagen ja Katz-Gerro (2000) totesivat, että miesten ja naisten välillä oli melko pysyvä ero korkeakulttuurin kulutuksessa, minkä he yhdistivät naisten tehtävään sekä lasten sosiaalistajina että kodin edustamisessa ulkopuolisille. Naisten päätöksenteon piiriin ovat perhettä koskevissa kulutustutkimuksissa usein kuuluneet arkiseen kulutukseen ja kotiin liittyvät asiat (Raijas 2008, 24). Raijaksen ja Wilskan (2008, 255) tutkimuksessa vapaa-ajan kulutuksesta päätettiin useimmiten koko perheen kesken. Tällöinkin tosin äiti voi toimia asian ”esittelijänä” perheelle, joka hyväksyy ehdotuksen. Naisten asiantuntijuutta perheen korkeakulttuurisissa riennoissa vahvistaa Uprightin (2004) näkemys siitä, että pariskuntien osalta naiset lisäävät puolisoidensa kulttuurinkulutusta. Voikin olla, että äidin roolia, joka on omaksuttu lasten ollessa pieniä, ylläpidetään vielä lasten itsenäistyttyäkin. Vastaavasti lapset eivät tutkimuksessani osoittaneet vastustavansa äitiensä aloitteita, mikä kuvastaa heidän oman lapsuuden roolinsa pysyvyyttä.

Asiantuntijan roolin on nostanut esiin kulttuuritapahtumien osalta myös Debenedetti (2003), joka nostaa arvostuksen saamisen yhdeksi jaetun kulttuurielämyksen osaksi. Ryhmän asiaan perehtynein jäsen on usein aloitteellinen koko tapahtuman osalta ja saa osaamisestaan tunnustusta muulta ryhmältä. Asiantuntijan rooli vahvistuu, kun hän pääsee esittelemään osaamistaan muulle ryhmälle luomalla tilanteita, joissa voi tuoda omaa osaamistaan esiin. Vaikka äidin rooli perheen kulttuuriasiantuntijana on yksi tämän ryhmädynamiikan ilmentymä, toimii vastaava dynamiikka myös muissa ryhmissä kuin perheessä. Tämän totesimme osajulkaisussa II. Käytänkin tässä yhteydessä Gainerilta (1995) lainaamaani pienen maailman käsitettä: se käsittää kaikki samaan rituaaliin osallistuvat asettamatta ryhmälle muita rajoitteita. Näin se mahdollistaa rituaaliin osallistuvan ryhmän tarkastelun niin, että ainoana rajoitteena on osallistuminen.

Toinen pienen maailman ylläpitämiseen liittyvä käsite rituaalitutkimuksessa on taianomaisuus. Siihen liittyvät Turnerin (1969, 95–97) liminaalisuuden ja communitaksen käsitteet. Yhteinen liminaalisuuden kokemus eli arkipäiväisen maailman todellisuudesta irtaantuminen teatterissa voi vahvistaa ryhmän yhteisyyttä samoin kuin Arnouldin ja Pricen (1993) tutkimassa koskenlaskussa. Communitas käsitteenä viittaa siihen ryhmään, joka kokee liminaalisuuden yhdessä. Näin kulloinenkin pieni maailma muodostaa communitaksen ja jakaa taianomaisen hetken. Teatterissa tällaisen liminaalisuuden hetken synnyttivät osajulkaisun II mukaan tilaisuuden juhlavuus, suljettu häiriötön tila, sekä jokaisen esityksen ainutkertaisuus. Tämän hurmoksellisuuden jakaminen oman pienen maailman kanssa vahvistaa ryhmän yhtenäisyyttä.

Pelkkä communitaksen muodostuminen ei riitä ryhmän jatkuvuuden turvaamiseksi. Mikäli ympäristö ei tue ryhmän yhteisyyttä rituaalin ulkopuolella, saattaa yhteisöllisyys jäädä vain elämyksen kokemisen aikaiseksi. Näin kävi Wagnerin (1977) turismia koskevassa tutkimuksessa, jossa erilainen suhtautuminen communitaksen jäseniin lomakohteessa ja kotimaassa estivät communitaksen säilymisen. Teatteriin mennään kuitenkin usein läheisten kanssa. Tällöin teatterissa käymisen rituaali vahvistaa ryhmää todennäköisemmin myös näytöksen ulkopuolella, kuten valittaessa esitystä ja keskusteltaessa siitä jälkikäteen (vrt. Epp & Price 2008, 55). Teatteririturituaali näyttäytyykin ajallisesti itse näytöstä laajempana sisältäen valmistautumisen kunkin pienen maailman roolin mukaisesti ja kokemuksen muistelemista eri tilanteissa myös itse esityksen jälkeen. Valmistautuminen ja itse liminaalinen teatterielämys lähestyvätkin Bradfordin ja Sherryn (2023) kronoksen ja kairoksen käsitteitä. Kronos viittaa teatteririturituaalin yhteydessä itse teatterissa käymistä valmisteleviin toimiin kuten näytelmän ja ajankohdan valintaan. Kairos puolestaan vastaa teatteriesityksessä mahdollisesti koettavaan liminaalisuuteen. Voidaankin tulkita, että teatterikäyntiä valmisteleva ryhmä pyrkii omalla toiminnallaan luomaan

edellytyksiä jaetun liminaalisuuden kokemukselle samalla tavalla kuin Bradfordin ja Sherryn (2023) tutkimuksessa.

Myös huonekaluilla ylläpidetään suhdetta omaan ryhmään. Tämä ilmenee siinä, miten sisustajat rakentavat suhdettaan huonekalujen aikaisempiin omistajiin. Yhteisöä voi edustaa esimerkiksi sukulaiselta saatu huonekalu. Esineiden – tässä yhteydessä huonekalujen – arvostukseen liittyy juuri yhteys toiseen henkilöön, oli se sitten sukulainen tai joku muu lähipiiriin kuuluva. Esineet toimivat näin muistutuksena itselle tärkeistä ihmisistä (Csikszentmihalyi & Rochberg-Halton 1981). Rituaalina tulkittaessa sisustuksella ylläpidetään omaa pientä maailmaa, joka tässä tapauksessa kattaa kaikki tavaroiden aiemmat omistajat. Rituaalille on tyypillistä yleisö (Rook 1985). Yleisönä oman ryhmän kesken toimivat sekä sisustaja itse, että ne hänelle läheiset ihmiset, jotka sisustaja yhdistää tavaroihinsa. Nämä ihmiset voivat olla lahjoja antaneita läheisiä, joiden takia lahjaksi saatuja esineitä pidetään nähtävillä (Hurdley 2006; Money 2007). Toisaalta rituaalin passiivisina osallistujina voivat toimia myös jo edesmenneet sukupolvet, jotka ovat omistaneet tavarat aiemmin. Passiivisen osallistumisen rituaaliin mahdollista se, että ryhmän ylläpitäminen sisustamalla tapahtuu osallistujan mielessä, eikä välttämättä aktiivisena yhteisenä toimintana kuten teatteririttuaalissa (Stevens ym. 2007).

Esineet eivät toimi kuitenkaan vain muistoina toisista henkilöistä. Mieluisimmiksi kuvatuilla saaduilla esineillä oli poikkeuksetta käytännöllinen tarkoitus. Kuten Becker Frahm kollegoineen (2022) huomauttaa, arvostetaan perinnöksi saaduissa huonekaluissa sosiaalisten siteiden lisäksi myös niiden käytännöllisyyttä. Tämä käytännöllisyys voi vielä korostua tutkimieni nuorten aikuisten keskuudessa, sillä ensimmäisissä omissa asunnoissa ei välttämättä ole ylimääräistä tilaa säilyttää esineitä pelkästään emotionaalisista syistä. Assiman ja kollegoiden (2026) tutkimuksessa omistajalleen tärkeitä vaatteita saatettiin jättää kaappeihin odottamaan mahdollista myöhempää käyttöä tai muuttumista merkityksettömiksi. Huonekalujen kaltaisten suurten esineiden kanssa tällainen ei ole useinkaan mahdollista.

Saatujen esineiden käytännöllisyyteen voi liittyä myös nuoren aikuisen itsenäisyyden alkuun liittyvä vanhempien antama materiaalinen tuki. Esineiden aiempien omistajien muistaminen ja pienen maailman vahvistaminen liittyikin tutkimuksessani arkiseen toimintaan esineiden kanssa samalla tavoin kuin Holmesin (2019) arkisia saatuja esineitä koskevassa tutkimuksessa.

Näyttäytyminen muille kulutuksen avulla

Teatterissa käymisen rituaali toimii siis pienen maailman yhteisyyttä vahvistavana rituaalina. Teatterin katsomoon istuessaan pieni maailma kohtaa kuitenkin muut teatteriin saapuneiden pienet maailmat. Kuten DeVault (2000) perheiden

eläintarhassa käymistä kuvatessaan totesi, eri seurueet pyrkivät pitämään julkisella paikalla oman ryhmänsä kasassa ja välttämään sekaantumista toisten ryhmien toimintaan. Myös teatterin yhteydessä keskiöön nousi tässä tutkimuksessa oma ryhmä ja sen kanssa toimiminen. Muita teatterivieraita kommentoitiin lähinnä silloin, kun heidän toimintansa häiritsi rituaalia. Esimerkiksi puhelimen soiminen kesken näytöksen voi rikkoa keskittymisen ja näin rikkoa taianomaisen elämyksen, kuten osajulkaisussa II painotimme. Taianomaisuus taas on rituaalin keskeinen lahja (Driver 1991), jolloin häiriötekijät uhkaavat koko rituaalin onnistumista.

Vaikka muut teatterivieraat eivät puheen tasolla näyttäytyneet tutkimuksessani yhtä tärkeinä kuin oma ryhmä, ei heitä täysin sivuutettukaan. Oman pienen maailman toimintaa tarkasteltiin oman kokemuksen lisäksi myös ulkopuolisen näkökulmasta. Tällöin puheessa korostuivat sellaiset seikat kuin teatterivierailun spontaanius ja rutiininomaisuus. Teatterin kulutuksen helppoudella voidaan viitata oman ryhmän korkeakulttuuriseen suuntautumiseen ja kulttuuriseen pääomaan, jotka koetaan yhteiskunnallisesti tavoiteltavina (Purhonen ym. 2014). Yhteiskunnallinen ymmärrys määritteleekin sen, minkälaisista elementeistä muille itseään esittävä ryhmä esityksensä rakentaa (Goffman 1959, 34–35). Tämä puolestaan liittyy aiemmin mainittuihin vallalla oleviin rituaaleihin, jotka yhteisössä nähdään “oikeina” ja tavoiteltavina (Weinberger 2015).

Edellä todettiin roolien olevan tärkeitä oman ryhmän ylläpitämiselle. Jotta esitys kulttuurisesti taitavasta ryhmästä menee läpi muille, tarvitaan myös muille näyttäytyessä ryhmän asiantuntijaa. Perheen osalta tämä asiantuntija on usein äiti. Äidit vastaavat usein perheen esittämisestä kulttuurisena (Parsons 1955a; 1955b), ja perustavat roolinsa puolisoaan korkeakulttuurisempaan orientaatioon (Purhonen ym. 2014, 255). Ryhmän asiantuntijan hyödyntäminen teatteririttuaalin järjestelyssä takaa parhaan mahdollisen esityksen ja hänellä onkin usein keskeinen valta esityksen orkestroimisessa (Goffman 1959, 98–99).

Kuten oman ryhmän yhtenäisyyden yhteydessä, myös muille näyttäytymisen näkökulmasta pienen maailman teatteririttuaali näyttäytyy pelkkää teatteriesityksen seuraamista laajempana. Kulttuurisesti onnistuneen esityksen valmistelu alkaa kronos-aikana jo siinä vaiheessa, kun ryhmän kulttuurisuudesta vastaava henkilö valitsee näytelmää ja ajankohtaa. Jo tällöin varmistetaan se, että itse teatteriin mentäessä näyttäydytään ”oikeassa” yleisössä katsomalla ”oikeaa” esitystä. Oman ryhmän teatterisuhteen mutkattomuutta taas voidaan korostaa valitsemalla arkinäytöksiä. Oikean näytelmän ja aikaikkunan valinnalla ikään kuin rakennetaan lavasteet itse fyysiselle esitykselle (Goffman 1959, 22–23). Teatteriin saavuttaessa taustatyö ja lavastus ovat siis valmiit ja esitys on valmis alkamaan.

Kokemusta teatterissa kehystää itse teatteri-instituutio. Rituaaliin kuuluu skripti eli eräänlainen käsikirjoitus rituaalin oikeanlaisesta etenemisestä (Rook

1985). Sekä tämän aikataulun että siinä pysymisen varmistaa teatteri. Teatterikokemusta rytmittävät alkamisaika sekä mahdolliset väliajat, joiden alkamisesta ja päättymisestä yleisöä tiedotetaan. Näin rituaalin oikeanlainen toteuttaminen koostuu lähinnä ohjeiden seuraamisesta. Lisäksi taianomaisuuden onnistumista tuetaan materiaalisesti, kuten totesimme osajulkaisussa II. Esityksen alkaessa ovet menevät kiinni ja salin valot himmennetään. Matkapuhelimet kehotetaan sulkemaan. Tässäkin kohtaa onnistunut rituaalin suorittaminen vaatii vain ohjeiden noudattamista. Mahdollisista rikkomuksista rankaistaan muiden pienten maailmojen erontekona ”meihin” ja ”muihin”. Rituaalissa jakoa tehdään näin sekä niiden välillä, jotka osallistuvat tai eivät osallistu, että niiden välillä, jotka eivät toteuta rituaalia yleisesti hyväksytyllä tavalla (Watson-Jones & Legare 2016; Weinberger 2015).

Teatteririttuaalin erityispiirre onkin se, että sen onnistuminen on itse teatterin näkökulmasta tärkeää. Onnistuneeseen rituaaliin liittyy liminaalisuus, ja tällainen unenomainen todellisuuden siirto on myös teatterin tavoite. Koska rituaalin onnistuminen on osallistujan lisäksi tärkeää myös teatterille, on sen toteuttaminen tehty katsojan näkökulmasta helpoksi. Carù ja Cova (2006) korostavatkin, että teatterin rituaalit on syytä avata yleisölle, jotta se kokee yhteyden esitykseen ja teatterin myös jatkon kannalta omakseen. Yleisön pysyvyyttä tukeva rituaalin avoimuus tukee siis sekä yleisön onnistunutta esitystä muille että teatterin omaa markkinointia.

Samalla tavoin kuin teatterissa käynnin rituaalia, voidaan huonekalujen hankintaa tarkastella rituaalina pienen maailman ja näyttäytymisen näkökulmasta. Huonekalujen yleisönä ovat sekä omistajat, kodissa vierailijat, että ne, jotka katselevat kodista ladattuja kuvia sosiaalisen median alustoilla. Oman ryhmän, kuten perheen, vahvistamisen ja sen esittämisen välillä vallitseekin yhteys, sillä kodin rakentamisessa sisustamisen keinoin viestitään kuulumisesta “tiettyyn” ryhmään (Hurdley 2006; Scott 2009, 56–60). Sisustaja pyrkii tavoittelemaan kulttuurisia merkityksiä (McCracken 1988, 120), jotka ovat keskeinen osa ryhmään kuulumista. Sarantola-Weiss (2003, 60–61) esittääkin, että porvariskodeissa sisustuksen tuli esittää luokka-asemaa ja että juuri kodin sisustaminen oli työelämän ulkopuolella olevan perheenemännän moraalinen tehtävä. Tutkimuksessani sisustamisessa eli muille näyttäytymisessä olennaista on käytettyjen tavaroiden suosiminen. Edellä kuvasin sitä, kuinka tärkeitä perityt huonekalut ovat oman ryhmän vahvistamisessa. Kuitenkin myös käytettyinä hankittuihin tavaroihin liittyy kulttuurisia merkityksiä. Rituaalien avulla kuluttajan on mahdollista siirtää käytetystä esineestä sellaisia merkityksiä, jotka estävät esineen muodostumisen merkitykselliseksi (Assima ym. 2023; McCracken 1986).

Toisaalta taas käytettyjen tavaroiden haasteena voi olla se, että uudemmat tavarat eivät muodosta perittyjen vanhojen tavaroiden kanssa harmonista kokonaisuutta (McCracken 1988, 120). Kuluttajalla on erilaisia keinoja pyrkiä välttämään uusien ja vanhojen huonekalujen välistä ristiriitaa. Perintöhuonekaluja on mahdollista muokata kokonaisuuteen paremmin istuviksi ilman, että ne menettävät erityisyyttään (Türe & Ger 2016). Holmes (2019) taas on todennut, että myös esineiden käyttötarkoitusta voi vaihtaa, mikä tukee niiden käytettävyyttä uudessa ympäristössä. Mikäli sisustusta rakennetaan alusta, voidaan perintöhuonekalut ottaa huomioon jo sisustusta suunniteltaessa, kuten osajulkaisussa III totesimme – tutkittavat olivat ottaneet jo olemassa olevat tavarat ja asunnon ominaispiirteet lähtökohdaksi, jonka pohjalta he "metsästivät" sisustukseen sopivia uusia tavaroita. Tällöin tavarat ikään kuin itsesään henkivät haluttua aikakautta tai ovat valmistettu kestävistä materiaaleista sen sijaan, että ne rikkoisivat lavastuksen kokonaisuutta. Kirpputori- ja huutokauppalöydöillä saatettiin siis täydentää itsessään ilmaisuvoimaisia perintöhuonekaluja, jotka omistaja koki tärkeinä.

5.3 Pientä maailmaa ylläpitävät elementit kulutusrituaaleissa

Teatterissa käymisen ja kodin sisustamisen rituaaleja voi tarkastella skriptin, liminaalisuuden sekä osallistujien käsitteiden avulla. Valitsin kyseiset elementit tarkasteluun, koska ne liittyvät pienen maailman ylläpitämiseen ja näyttäytymiseen muille. Kulutusrituaaleja tutkittaessa huomio on usein kiinnittynyt yhteen rituaaliin (mm. Arnould & Price 1993; Wagner 1977). Tämä on tuottanut tietoa rituaalin koostavista elementeistä ja niihin liittyvistä rituaalin erityispiirteistä kuten taianomaisuudesta ja yleisöstä osajulkaisussa II. Siitä, miten rituaalien elementit vaihtelevat eri kulutusrituaaleissa, on vähemmän tutkimusta. Rook (1985) tarkasteli omassa tutkimuksessaan joitakin perinteisiä amerikkalaisia rituaaleja hyödyntäen elementteinä tavaroita, skriptejä, rooleja ja yleisöä. Näiden neljän elementin erittelyllä Rook teki näkyväksi kulutusrituaalien moninaisuutta. Taulukkoon 5 olen koonnut keskeiset piirteet kunkin elementin ilmentymisestä teatterissa käymisen ja kodin sisustamisen rituaaleissa.

Taulukko 5. Skriptin, liminaalisuuden ja osallistujien esiintyminen teatterissa käymisen ja kodin sisustamisen rituaaleissa.

Rituaali	Skripti	Liminaalisuus	Osallistujat
Teatterissa käyminen	Teatterivierailun suunnittelussa ja kokemuksen läpikäynnissä vapaa,	Liminaalisuus syntyy yhteisessä kokemuksessa tarkoin	Rituaaliin osallistuvat ovat fyysisesti yhdessä läsnä teatterissa.

Rituaali	Skripti	Liminaalisuus	Osallistujat
	itse teatterissa tarkasti määritelty.	määritellyssä ja pohjustetussa tilassa.	
Kodin sisustaminen	Esineeseen rakentuu useiden toimijoiden eri aikoina tuottamat merkitykset ja käyttötavat, jotka kerrostuvat esineeseen ajallisesti.	Liminaalisuus syntyy tavaroista, jotka siirtävät omistajansa mielessä tavoiteltuun yhteisöön.	Rituaaliin osallistuvat kaikki ne, jotka sisustaja yhdistää sisustuksessa käyttämiinsä esineisiin. Henkilöiden läsnäolo hahmottuu ajallisesti kerrostuneena eikä yksinomaan nykyhetkeen sidottuna.

Skripti

Skripti eli eräänlainen käsikirjoitus ohjaa ja rytmittää rituaalin toteutumista. Sen onnistunut seuraaminen onkin ehto onnistuneelle muille näyttäytymiselle. Kuten Rook (1985) on todennut, skriptit voivat olla joko hyvin tarkkoja tai suuntaa antavia. Teatterissa käymisen ja kodin sisustamisen rituaaleissa skriptien tarkkuus vaihtelee: teatterissa skripti voi olla hyvin tarkasti määritelty, kun taas sisustuksen skriptiä voi määritellä luokkatausta tai käytännölliset tarpeet.

Teatterissa rituaalin tavoitteiden saavuttaminen on kävijän lisäksi teatterin tavoite, jolloin rituaaliin osallistumisesta on pyritty tekemään kävijälle mahdollisimman helppoa. Yleisöllä on merkityt paikat, joille he kellojen soidessa hakeutuvat seuraamaan näytöstä. Myös väliajoista ja niiden päättymisestä tiedotetaan. Tarkasti ohjatun näytöksen seuraamisen lisäksi teatterissa käymisen rituaaliin kuuluu myös teatterielämystä edeltävä valmistautumisvaihe sekä esitystä seuraava vaihe. Bradfordin ja Sherryn (2023) ajan kategorisoinnin mukaan valmistautumisvaihe ja esitystä seuraava vaihe voidaan ymmärtää myös kronos-aikana: arkisena aikana, jolloin valmistaudutaan rituaalin huipentumaan taianomaisena kairos-aikana. Teatteriin valmistaudutaan valitsemalla teatterivierailun ajankohta ja näytelmä sekä mahdollisia muita aktiviteetteja. Nämä aktiviteetit voivat olla esimerkiksi yhdessä syömässä käymistä ennen teatteria, ja ne riippuvat muun elämän rytmityksestä. Arkena töiden jälkeen

syöminen yhdessä ennen teatteriin menoa voi olla arjen rytmin kannalta välttämätöntä. Vastaavasti esityksen jälkeen erityisesti viikonloppuisin iltaa voidaan jatkaa yhdessä toisaalla ja käydä läpi elämystä. Teatterirakennuksen ulkopuolella skripti ei ole kuitenkaan yhtä tarkka kuin teatterissa, vaan rituaalin eteneminen vaihtelee.

Kodin sisustamisen osalta skripti on teatteria vapaammin muokattavissa. Sisustamiseen liittyy rituaaleja, joilla tavaroihin rakennetaan merkityksiä (Assima ym. 2023; McCracken 1986) tai niitä voidaan purkaa esimerkiksi käytettynä ostetusta esineestä (Grossman ym. 2026) tai esineestä, josta ollaan luopumassa (Lastovicka & Fernandez 2005). Tällaisissa rituaaleissa kuluttaja toimii aktiivisesti merkitysten rakentamiseksi tai poistamiseksi esimerkiksi puhdistamalla tai järjestelemällä tavaroita tiettyihin paikkoihin. Kun sisustusrituaali nähdään ryhmän ylläpitämisenä, toiminta voi tapahtua enemmän rituaaliin osallistuvan mielessä kuin tiettyä käsikirjoitusta seuraavan toiminnan toteuttamisena. Huonekalujen avulla läheisiä muistellessa siirtymä voikin tapahtua Stevensin ja kollegoiden (2007) kuvailemalla tavalla kuviteltuun yhteisöön. Skriptin avoimuudesta huolimatta huonekaluihin liittyvä materiaalisuus tuki toimintaa samoin kuin Holmesin (2019) tutkimuksessa. Näin aiempien sukupolvien jättämän huonekalun käyttäminen samaan tarkoitukseen kuin edeltävät sukupolvet loi jatkuvuutta ja ylläpiti muistoja pienen maailman jäsenistä.

Liminaalisuus

Liminaalisuus synnyttää tunnesiteen avulla yhtenäisyyttä ryhmän välille ja näin edistää ryhmän ylläpitämistä. Liminaalisuuden lähde teatterissa käymisen ja kodin sisustamisen rituaaleissa vaihtelee. Teatterissa liminaalisuus liittyy vahvasti läsnä olevien henkilöiden vuorovaikutukseen ja ulkopuolisilta häiriöiltä suljettuun tilaan. Arnould ja Price (1993, 38) ovat huomanneet communitaksen muodostuvan koskenlaskussa matkan aikana yhdessä ollessa ja yhteistyötä tehdessä. Ryhmä voikin edesauttaa liminaalisuuden esiintymistä omalla toiminnallaan (Bradford & Sherry 2023). Teatterissakin yleisö sitoutuu omalla toiminnallaan näytelmän ja sen taianomaisuuden onnistumiseen. Tämä tapahtuu esimerkiksi sulkemalla puhelimet ja olemalla häiritsemättä muita katsojia. Teatteri puolestaan tukee liminaalisuuden saavuttamista himmentämällä valot esityksen ajaksi ja sulkemalla salin ovet, jotta katsojien huomio keskittyisi esitykseen. Näytöksen jälkeen omien henkilökohtaisten vaikutelmien jakaminen muiden kanssa voi luoda vastaavaa emotionaalista läheisyyttä seurueen kesken kuin Arnouldin ja Pricen (1993) kuvaamassa voimakkaitakin tunteita herättävässä koskenlaskussa.

Tavaroissa liminaalisuus toteutuu hieman toisin. Darveaun ja Cheikh-Ammarin (2021) mukaan tavarat voivat linkittyä liminaalisuuteen joko

ominaisuuksiensa tai käyttötilanteensa mukaan. Ominaisuuksien näkökulmasta tuotteeseen sisältyy itsessään jokin liminaalinen ominaisuus, kun taas käyttötilanne viittaa siihen, että muutoin tavallinen esine toimii omistajansa muutoksessa. Kodin piirissä autotallia on tarkasteltu liminaalisena tilana, joka sijoittuu kodin ja pihan välille (Hirschman ym. 2012). Stevens kollegoineen (2007, 243) puolestaan tutki perheenäitien aikakauslehtien lukemista ja totesi, että naisten lukemiseen arjen keskellä liittyi ritualistisia piirteitä henkisine ja fyysisine valmistautumisineen: lukemiseen valmistautuessaan naiset ”valmistautuivat siirtymään lukijoiden kuvitteelliseen yhteisöön”. Näin Darveauta ja Cheikh-Amnaria (2021) mukaillen aikakauslehti, joka itsessään ei välttämättä sisällä liminaalisia ominaisuuksia, palvelee lukijaansa hänen siirtyessään hetkeksi omasta arjestaan kuviteltuun yhteisöön. Kodin sisustamisessa merkitykselliset esineet voivat toimia samalla tavoin siltana yhteisöön, joka ei ole läsnä tilanteessa.

Osallistujat

Osallistujilla viitaan tässä kaikkiin niihin, jotka rituaaliin osallistumalla ylläpitävät pientä maailmaa. Koska teatterissa käymisen rituaalissa liminaalisuus syntyminen oli vahvasti sidoksissa paikan päällä olemiseen, on kyseiseen rituaaliin osallistuvien oltava fyysisesti läsnä. Fyysisyys tekee oman pienen maailman näkyväksi sekä sille itselleen että muille. Näin teatteriin kokoontuminen tukee pienen maailman ylläpitämisen lisäksi myös näyttäytymistä muille. Collins (2004, 53–54) näkee fyysisen läsnäolon keskeisenä rituaalin osana, sillä rituaali toteutuu hänen mukaansa vuorovaikutuksessa osallistujien välillä. Teatterielämyksestä keskusteleminen pienen maailman kesken esityksen jälkeen luo osallistujien välille emotionaalisuutta läheisyyttä.

Yhteisellä kulutuksella voidaan kuitenkin ylläpitää yhteyttä toisiin myös silloin, kun pienen maailman jäsenet eivät ole fyysisesti läsnä. Tällöin kulutus nimenomaan luo yhteyttä etäällä olevien henkilöiden kesken (Epp ym. 2014). Siinä missä teatterissa käydessä pientä maailmaa pidetään yllä fyysisellä läsnäololla ja vuorovaikutuksella, kodin sisustamisen rituaalissa pienen maailman ylläpito tapahtuu sisustajan omalla, itsenäisellä toiminnalla. Tämä johtuu siitä, että liminaalisuus syntyy kodin sisustamisessa vuorovaikutuksen sijaan tavaroista. Omaa kotiaan sisustava kuluttaja pitää pientä maailmaansa yllä valitsemalla sisustukseensa tiettyjä tavaroita ja pitämällä sitä kautta esillä tiettyjä ihmissuhteita (Hurdley 2006; Money 2007). Koska toisen henkilön läsnäolo ei ole välttämätöntä tavaran symboloidessa häntä, voidaan sisustamisella ylläpitää pientä maailmaa myös sellaisten ihmisten kanssa, jotka eivät ole paikalla tai enää olemassakaan. Esimerkiksi isovanhempiin tai jopa edeltäviin sukupolviin voidaan näin rakentaa yhteisyyttä sisustuksen avulla. Yksin ollessaan sisustaja vahvistaa pientä maailmaansa itselleen ilman, että muut pienen maailman jäsenet

vahvistaisivat samalla omaansa. Se, että sisustuksella voidaan ylläpitää pientä maailmaa silloin, kun sen muut jäsenet eivät ole läsnä, ei tarkoita, etteikö sisustus voisi yhdistää jäseniä silloin, kun he ovat läsnä. Sekä Hurdley (2006) että Money (2007) nostavat esiin sen, kuinka lahjaksi saatuja esineitä pidetään kotona esillä sen takia, että niiden antajat näkevät ne kyläillessään. Tällöin sekä sisustaja että lahjanantaja molemmat pystyvät ylläpitämään pientä maailmaansa esineen avulla.

6 Johtopäätökset

6.1 Teatterissa käymisen ja kodin sisustamisen rituaalit ryhmän ylläpitämisenä ja näyttäytymisenä

Olen tarkastellut tutkimuksessani teatterissa käymistä ja kodin sisustamista kulutusrituaaleina. Rituaalit ovat luonteeltaan sosiaalisia ja niiden tehtäviin kuuluvat sekä oman ryhmän ylläpitäminen (Collins 2004, 47–48) että eronteko muihin ryhmiin (Watson-Jones & Legare 2016). Rituaalin elementtejä tarkastelemalla olen analysoinut sitä, ketkä kuuluvat ylläpidettävään ryhmään sekä sitä, miten ryhmän jatkuvuutta vahvistetaan kulutusrituaalin avulla. Samaan aikaan oman ryhmän ylläpitämisellä tehdään myös erontekoa muihin ryhmiin ja näyttäydytään niille.

Kulutusrituaaleja on aiemmin tutkittu usein yksittäisenä rituaalina (esim. Arnould & Price 1993; Wagner 1977). Rituaalin koostavien elementtien ominaisuudet vaihtelevat kuitenkin eri yhteyksissä, minkä Rook (1985) on todennut eritellessään neljää eri ritualistista juhlaa. Tässä työssä olen tarkastellut kulutusrituaalia kahden arkipäiväisemmän ilmiön, teatterissa käymisen ja kodin sisustamisen, kautta. Tutkimukseni tuottaa ymmärrystä siitä, miten kuluttajat ylläpitävät sosiaalisia suhteitaan arkipäivässä hyödyntämällä tietoisesti erilaisia kulutusrituaaleja.

Tutkimuskysymykseni on se, miten teatterissa käyminen ja kodin sisustaminen kulutusrituaaleina ylläpitävät kuluttajan sosiaalisia suhteita. Tutkimukseni perusteella molemmat kulutusrituaalit ylläpitävät sosiaalisia suhteita sekä oman ryhmän sisällä että suhteessa muihin. Seuraavassa tarkastelen sitä, miten tämä sosiaalisten suhteiden ylläpito kulutusrituaaleissa tapahtuu.

Aikaisempi tutkimus on osoittanut, että teatterissa käydään perheen kanssa (Liikkanen 2005, 74–76). Gainer (1995) on todennut, että läheiset saattavat hyödyntää teattereiden kausikortteja keinona varmistaa, että yhteistä aikaa tulee vietetyksi. Ajatukselle siitä, että teatterissa kävijät käyttävät yhteistä teatterissa vietettyä aikaa oman pienen maailmansa uusintamiseen, löytyy tukea. Gainer (1995) totesi teatterissa käymistä rituaalina tulkiten, että teatterin avulla pidetään yllä suhteita sekä läheisiin että kaukaisempiinkin henkilöihin.

Rituaalin elementit ylläpitävät pientä maailmaa käytännön teoissa ja liminaalisuuden kokemuksissa. Roolien mukaan toimimisella ryhmä pystyy pitämään itseään yllä sellaisissakin tilanteissa, joissa ryhmän dynamiikka muuten olisi muuttunut ryhmän elämänkaaren edetessä. Näin esimerkiksi vanhemmat ja heidän jo aikuistuneet lapsensa voivat roolien mukaisella toiminnalla ylläpitää lapsuudenperhettään silloinkin, kun lapset elävät jo aikuisina omaa itsenäistä elämäänsä. Liminaalisuus taas viittaa rituaalin aikana koettuun vahvaan jaettuun tunne-elämykseen, joka paitsi yhdistää ryhmää elämyksen aikana niin myös toimii sosiaalisena resurssina myöhempää kanssakäymistä varten (Epp & Price 2008).

Aiemmassa tutkimuksessa liminaalisuutta on usein tutkittu sattumanvaraisesti syntyneissä ryhmissä kuten silloin, kun toisilleen vieraat henkilöt ovat ryhmäytyneet osallistuessaan koskenlaskuun (Arnould & Price 1993) tai valmismatkalle (Wagner 1977). Toisaalta Bradford ja Sherry (2015; 2023) ovat tutkineet rituaalia, jossa yhdistyvät seuran sattumanvaraisuus pienempien, tietoisesti valittujen ryhmien jatkuvuuteen. Tutkimuksessani tarkastelin liminaalisuuden ilmenemistä läheisten, erityisesti perheen, kanssa jaetussa teatterin kulutuksessa. Kuluttajat näyttävätkin hyödyntävän oman maailmansa ylläpitämisessä paikkoja, jotka tarjoavat puitteet liminaalisuuden syntymiselle. Bradfordin ja Sherryn (2023) tutkimuksessa tavanomaisen ajan avulla luotiin edellytyksiä erityisen merkityksellisen ajan toteutumiselle. Myös omassa tutkimuksessani teatterissa kävijät valmistelivat teatterivierailuaan ja loivat näin edellytyksiä liminaalisuuden kokemiselle. Liminaalisuus ei näyttäydykään näissä tutkimuksissa vain ilmiönä, joka mahdollisesti saavutetaan. Sen sijaan kuluttajat tekevät konkreettisia toimia sen saavuttamiseksi ja sitä kautta ryhmänsä vahvistamiseksi.

Teatterin kulutus näyttäytymisenä muille perustuu teatterin korkeakulttuuriseen asemaan (Purhonen ym. 2014, 254–256). Tutkimukseni vahvistaa ajatusta siitä, että teatterissa käymiseen liittyy esiintyminen ja eronteko muihin. Rituaalisessa tulkinnassa tämä nousee esiin taitona valita sopiva näytös ja seurata teatterirituaalin skriptiä teatterissa ollessa. Teatterissa käymisen korkeakulttuurinen ja legitiimi asema muistuttaa Weinbergerin (2015) tutkimusta joulusta dominoivana rituaalina: Yhteiskunnassa esiintyy erilaisia rituaaleja, joista jotkin ovat toisia rituaaleja hyväksytympiä. Näiden toteuttaminen on yhteydessä yhteisön sosiaaliseen järjestykseen. Tämä vahvistaa ajatusta teatterissa käymisen rituaalista näyttäytymisenä muille. Se lisäksi, että erontekoja voidaan tehdä teatterissa käyvien ja käymättömien välillä, myös rituaalin oikeanlainen toteuttaminen eli skriptin seuraaminen luo mahdollisuuksia erontekoon “meidän” ja “muiden” välillä.

Myös kodin sisustamisella kulutusrituaalina voidaan ylläpitää omaa ryhmää ja näyttäytyä muille. Sisustamisessa oman pienen maailman ylläpitäminen tapahtuu esineiden avulla. Aiemmasta tutkimuksesta tiedetään, että esineet toimivat

symboleina ihmissuhteista (Csikszentmihalyi & Rochberg-Halton 1981; Hurdley 2006; Money 2007). Tutkimukseni tuo esiin sen, että kuluttajalle merkityksellisimpiin huonekaluihin liittyi muisto toisista ihmisistä. Tulokseni vahvistavat näin aiemman tutkimuksen näkemyksiä esineiden keskeisestä asemasta rituaaleissa (Grossman ym. 2026; Rook 1985). Kodin sisustamisen tulkinta kulutusrituaalina nostaa myös sisustamisen osalta esiin liminaalisuuden käsitteen. Stevens kollegoineen (2007) on tulkinnut aikakauslehden esineeksi, jonka avulla lukija pääsee osaksi kuviteltua lukijoiden yhteisöä. Vastaavasti kodin sisustaminen läheisistä muistuttavilla huonekaluilla tarjoaa sisustajalle mahdollisuuden ylläpitää suhdetta ihmisiin, jotka hän sisustuselementteihinsä yhdistää. Kuluttaja näyttää tutkimuksessani aktiivisesti hyödyntävän liminaalisuutta oman pienen maailmansa ylläpitämisessä sisustusvalintoja tekemällä. Aktiivinen liminaalisuuden hyödyntäminen yhdistää näin teatterissa käymisen ja kodin sisustamisen rituaaleja.

Kotia sisustamalla on aiemmassakin tutkimuksessa todettu voitavan näyttäytyä muille. Goffman (1959, 32–33) mainitsee huonekalut käsitellessään muille näyttäytymistä. Perityt huonekalut ovat Purhosen ja työryhmän (2014, 230–231) mukaan kodin sisustuksessa yleisiä, joskin niiden määrä sisustuksessa lisääntyy hieman koulutustason noustessa. Näin perityillä huonekaluilla voi olla mahdollista erottautua samalla tavoin kuin korkeakulttuurin kulutuksella. Tutkimuksessani lahjaksi tai perinnöksi saatuja huonekaluja yleensä arvostettiin, mikä saattaa haastateltavien korkean koulutuksen lisäksi kertoa myös heidän nuoresta iästään. Monella itsenäistymisestä ei ollut vielä kulunut pitkää aikaa, jolloin vanhemmilta saatu materiaalinen tuki on voinut olla merkittävää. Tutkimuksessani oman sisustuksen ajattelemisesta ulkopuolisen silmin (Clarke 2001) kertoo erityisesti halu rakentaa sisustuksesta eheä kokonaisuus: se voidaan ymmärtää goffmanilaiseksi lavasteeksi. Nuoret aikuiset ratkaisivat ristiriitaa perintöhuonekalujen ja muun sisustuksen välillä ottamalla saadut huonekalut ja asunnon erityispiirteet lähtökohdaksi sisustukselle, jota sitten täydennettiin sopivilla tavaroilla. Paavilaisen (2013) tutkimuksessa sisustuksen yhtenäisyyttä haettiin ottamalla design-huonekalut asunnon remontoinnin lähtökohdaksi. Hankinnat olivatkin usein myös minun tutkimuksessani tarkkaan harkittuja, mikä vahvistaa aiempaa tulkintaa sisustamisesta itsensä toteuttamisena (Uimonen 2019, 163).

Tutkimukseni rakentaa ymmärrystä siitä, miten ryhmä ylläpitää omaa pientä maailmaansa teatterikäyntien ja kodin sisustamisen kautta sekä miten tämä maailma samalla asettuu näkyviin muille. Ritualistinen tulkinta osoittaa, että sekä yhteinen teatterissa käyminen että kodin sisustaminen toimivat kulutusrituaaleina, joissa yhdistyvät kaksi rituaaleille ominaista tavoitetta: ryhmän sisäisen koheesion ylläpitäminen ja muista erottuminen. Näin tutkimus

tekee näkyväksi, kuinka oman pienen maailman ylläpitäminen ja näyttäytyminen muille voivat toteutua samanaikaisesti.

6.2 Lopuksi: Liminaalisuus ryhmän ylläpitäjänä

Edellä olen tuonut esiin, kuinka teatterissa käymisen ja kodin sisustamisen rituaalit toteuttavat samoja tavoitteita ja hyödyntävät samoja elementtejä kuten liminaalisuutta. Liminaalisuus toteutuu kuitenkin kahdessa kuvatussa kulutusrituaalissa eri tavoin. Teatterissa käymisessä liminaalisuus syntyy vuorovaikutuksesta itse suljetussa ja häiriöttömässä teatteritilassa. Sisustuksen osalta taas liminaalisuus rakentuu esineiden sekä niihin kytkeytyvien sukupolvellisten ja ajallisesti kerrostuneiden siirtymien kautta.

Koska teatterissa käymisen rituaalissa liminaalisuus syntyy yhdessä teatteritilassa ollessa, vaatii jaetun liminaalisuuden kokemus sen, että kulutusrituaaliin osallistuvat ovat fyysisesti läsnä. Tällöin teatterissa käymisen rituaali ylläpitää pientä maailmaa vain niiden henkilöiden kesken, joilla on mahdollisuus osallistua teatterikäynteihin. Pienen maailman ylläpitäminen tapahtuu tällöin ihmisten vuorovaikutuksessa ja kaikkien osallistujien välinen yhteys vahvistuu. Itse teatterinäytöstä edeltää yhteinen valmisteluun liittyvä vaihe, jonka avulla pyritään varmistamaan liminaalisuuden onnistuminen.

Kodin sisustamisessa liminaalisuus liittyi esineisiin. Se mahdollistaa pienen maailman vahvistamisen myös suhteessa symbolisesti läsnä oleviin, ajallisesti etäisiin henkilöihin, kuten edeltäviin sukupolviin. Pienen ryhmän vahvistaminen tapahtuu tällöin vuorovaikutuksen sijaan sisustajan omassa tulkintaprosessissa, jolloin korostuu sisustajan oma jäsenyys ryhmässä.

Liminaalisuus on näin läsnä molemmissa kulutusrituaaleissa, mutta sen lähde on rituaaleissa erilainen. Teatterissa käymisen yhteydessä liminaalisuus perustui yhdessä olemiseen ja jaettuun kokemukseen, kun taas kodin sisustamisen yhteydessä liminaalisuus syntyi esineiden välityksellä. Teatterissa käymisen rituaaliin liittyi myös yhteinen työskentely liminaalisuuden tavoittamiseksi. Jatkossa olisikin perusteltua tutkia, miten teatterin edustama yhdessäolon liminaalisuus ja kodin sisustamisen edustama materiaalinen liminaalisuus voisivat toteutua samanaikaisesti muissa kulutuskohteissa, kuten perheen yhteisessä ruuanlaitossa ja syömisessä juhlapyhinä. Yhteisön tarkastelu erilaisten liminaalisuuden tasojen kautta voi syventää ymmärrystä liminaalisuuden merkityksestä kulutuskäytäntöjen ja -rituaalien osana.

Lähteet

Alasuutari, P. (2014). *Laadullinen tutkimus 2.0*. 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Aristoteles. (1994). *Runousoppi*. (suom. P. Saarikoski). Helsinki: Otava.

Arnould, E. J. & Price, L. L. (1993). River Magic: Extraordinary Experience and the Extended Service Encounter. *Journal of Consumer Research 20*(1): 24–45.

Arnould, E. J., Price, L. L. & Otnes, C. (1999). Making Magic Consumption: A Study of White-Water River Rafting. *Journal of Contemporary Ethnography 28*(1): 33–68.

Attride-Stirling, J. (2001). Thematic networks: an analytic tool for qualitative research. Q*ualitative Research 1*(3): 385–405.

Autio, M. (2019). Muuttuva kulutusyhteiskunta ja sen symbolit. Teoksessa: Laine, J., Fellman, S., Hannikainen, M. & Ojala, J. (toim.) *Vaurastumisen vuodet: Suomen taloushistoria teollistumisen jälkeen*. Helsinki: Gaudeamus. 207–226.

Autio, J. & Autio, M. (2009). Kulutuksen ihanteet 1920–1970-lukujen sisustusoppaissa – askeettinen hedonismi ja privatisoituva ydinperhe. Teoksessa: Lammi, M., Niva, M. & Varjonen, J. (toim.) *Kulutuksen liikkeet. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2009*. Kuluttajatutkimuskeskus: Tampere. 227–251.

Azzari, C. N. & Baker, S. M. (2026). Defection, Alternatives, and Disruption How Rituals Change at Individual, Community, and Society Levels in Culture. Teoksessa: Otnes, C. & Lowrey, T. M. (toim.) *Rituals, Consumption, and Marketing. A Research Companion*. New York: Routledge. 165–178.

Barbour, K. & Heise, L. (2019). Sharing #home on Instagram. *Media International Australia 172*(1): 35–47.

Becker Frahm, L., Nhu Laursen, L. & Tollestrup, C. (2022). Categories and Design Properties of Inherited Long-Lasting Products. *Sustainability 14*(7): 3835.

Bell, C. M. (1997). *Ritual. Perspectives and Dimensions*. Oxford: Oxford University Press.

Bell, B. C., Weathers, M. R. & Peterson, E. B. (2014). Investigating the Celebration of Black Friday as a Communication Ritual. *Journal of Creative Communications 9*(3): 235–251.

Berger, P. & Luckmann, T. (1967). *The Social Construction of Reality*. New York: Doubleday.

Bihagen, E. & Katz-Gerro, T. (2000). Culture Consumption in Sweden: The stability of gender differences. *Poetics 27*(5): 327–349.

Bonsu S. K. & DeBerry-Spence, B. (2008). Consuming the Death. Identity and Community Building Practices in Death Rituals. *Journal of Contemporary Ethnography 37*(6): 694–719.

Bourdieu, P. (1984). *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. Cambridge: Polity Press.

Bradford, T. W. & Sherry, J. F. Jr. (2015). Domesticating Public Space through Ritual: Tailgating as Vestaval. *Journal of Consumer Research 42*(1): 130–151.

Bradford, T. W. & Sherry, J. F. Jr. (2023). The influence of ritual efficacy on ritual vitality: temporal plaiting in the vestaval. *Journal of Marketing Management 39*(13–14): 1255–1276.

Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology 3*(2):77–101.

Browne, K. (2005). Snowball sampling: using social networks to research non-heterosexual women. International *Journal of Social Research Methodology 8*(1): 47–60.

Canavan, B. (2022). Everyday consumption during COVID-19. *Journal of Marketing Management 39*(13–14): 1277–1301.

Carlson, M. (2005). Teatteriyleisöt ja esityksen lukeminen. Teoksessa: Koski, P. (toim.). *Teatteriesityksen tutkiminen*. Otavan kirjapaino Oy: Keuruu. 60–82.

Carù, A. & Cova, B. (2005). The Impact of Service Elements on the Artistic Experience: The Case of Classical Music Concerts. *International Journal of Arts Management 7*(2): 39– 54.

Carù, A. & Cova, B. (2006). How to facilitate immersion in a consumption experience: Appropriation operations and service elements. *Journal of Consumer Behaviour 5*(1): 4–14.

Cheal, D. (1988). *The Gift Economy*. Lontoo: Routledge.

Chevalier, S. (1999). The French Two-Home Project. Materialization of the Family Identity. Teoksessa Cieraad, I. (toim.) *At Home. An Anthropology of Domestic Space*. New York: Syracuse University Press. 83–94.

Clarke, A. J. (2001). The aesthetics of social aspiration. Teoksessa Miller, D. (toim.) *Home Possessions. Material Culture behind Closed Doors*. Lontoo: Routledge. 23–45.

Collins, R. (2004). *Interaction Ritual Chains*. Princeton: Princeton University Press.

Csikszentmihalyi, M. & Rochberg-Halton, E. (1981). *The Meaning of Things. Domestic Symbols and the Self*. Cambridge: Cambridge University Press.

Curran, A. (2016). *Routledge Philosophy Guidebook to Aristotle and the Poetics*. New York: Routledge.

Darveau, J. & Cheikh-Ammar, M. (2021). The interplay between liminality and consumption: A systematic literature review with a future research agenda. International *Journal of Consumer Studies 45*(4): 867–888.

Debenedetti, S. (2003). Investigating the Role of Companions in the Art Museum Experience. *International Journal of Arts Management 5*(3): 52–63.

Denzin, N. K. (1970). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods*. Chicago, IL: Aldine.

DeVault, M. (2000). Producing Family Time: Practices of Leisure Activity Beyond the Home. *Qualitative Sociology 23*(4): 485–503.

Digby, S. (2006). The Casket of Magic: Home and Identity from Salvadge Objects. *Home Cultures 3*(2): 169–190.

Driver, T. F. (1991). *The magic of ritual: our need for liberating rites that transform our lives and our communities*. New York: HarperCollins.

Durkheim, É. (2013). *The Elementary Forms of Religious Life*. New York: The Free Press.

Epp, A. M. & Price, L. L. (2008). Family Identity: A Framework of Identity Interplay in Consumption Practices. *Journal of Consumer Research 35*(1): 50–70.

Epp, A. M. & Price, L. L. (2010). The Storied Life of Singularized Objects: Forces of Agency and Network Transformation. *Journal of Consumer Research 36*(5): 820–837.

Epp, A. M., Jensen Schau, H. & Price, L. L. (2014). The Role of Brands and Mediating Technologies in Assembling Long-Distance Family Practices. *Journal of Marketing 78*(3): 81–101.

Erdal Baran, H. & Ünsal Gülmez, N. (2020) 'Home,' The Negotiated Place: Narratives of Transnational Home-Making Practices of Turkish-Germans in Schleswig-Holstein. *Home Cultures 17*(2): 93–116.

Fischer-Lichte, E. (2002). *History of European Drama and Theatre*. Lontoo: Routledge.

Fuentes, M. (2011). *Att göra hem. En studie av unga mäns boende och konsumtion på 2000-talet*. Göteborg: Bokförlaget BAS.

Gadamer, H.-G. (2004). *Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. Tampere: Vastapaino.

Gainer, B. (1995). Ritual and Relationships: Interpersonal Influences on Shared Consumption. *Journal of Business Research 32*(3): 253–260.

Garfinkel. H. (1992). *Studies in Ethnomethodology*. Cambridge: Polity Press.

Garvey, P. (2005). Domestic Boundaries. Privacy, Visibility and the Norwegian Window. *Journal of Material Culture 10*(2): 157–176.

Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. 3. painos. New York: Basic Books.

Gentry, J. W., Kennedy, P. F., Paul, C. & Hill, R. P. (1995). Family Transitions During Grief: Discontinuities in Household Consumption Patterns. *Journal of Business Research 34*(1): 67–79.

Gillis, J. R. (1997). *A World of Their Own Making. Myth, Ritual and the Quest for Family Values*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Anchor Books.

Goffman, E. (1967). *Interaction Ritual. Essays on Face-to-Face Behavior*. New York: Pantheon Books.

Goulding, C. & Saren, M. (2016). Transformation, transcendence, and temporality in theatrical consumption. *Journal of Business Research 69*(1): 216–223.

Gram-Hanssen K. & Bech-Danielsen, C. (2004). House, home and identity from a consumption perspective. *Housing, Theory and Society 21*(1):17–26.

Grossman, D. M., Martin, N. S. &VanBergen, N. (2026). Meaningful Behavior and Meaningful Objects. Understanding the Intersection of Rituals and Sentimentally Valuable Possessions. Teoksessa: Otnes, C. & Lowrey, T. M. (toim.) *Rituals, Consumption, and Marketing. A Research Companion.* New York: Routledge. 31–44.

Hakala, I., Autio, M. & Toppinen, A. (2015). Young Finnish and German consumers' furniture acquisition - wooden, inherited or just low price? *International Journal of Consumer Studies 39*(5): 445–451.

Heikkilä, R. (2008). Bättre folk, bättre smak? suomenruotsalainen itseidentifikaatio haastatteluaineiston valossa. *Yhteiskuntapolitiikka 73*(5): 494–507.

Heikkilä, R. (2011). *Bättre folk, bättre smak. Suomenruotsalaisten maku ja kulttuuripääoma*. Helsinki: Unigrafia.

Heikkilä, R. (2021). The slippery slope of cultural non-participation: Orientations of participation among the potentially passive. *European Journal of Cultural Studies 24*(1): 202–219.

Heikkilä, R. & Katainen, A. (2021). Counter-talk as symbolic boundary drawing: Challenging legitimate cultural practices in individual and focus group interviews in the lower regions of social space. *Sociological Review 69*(5): 1029–1050.

Heikkilä, R. & Lindblom, T. (2023). Overlaps and accumulations: The anatomy of cultural non-participation in Finland, 2007 to 2018. *Journal of Consumer Culture 23*(1):122–145.

Heim, C. (2012). 'Argue with Us!': Audience Co-creation through Post-Performance Discussions. *New Theatre Quarterly 28*(2): 189–197.

Heinonen, V. (1998). *Talonpoikainen etiikka ja kulutuksen henki. Kotitalousneuvonnasta kuluttajapolitiikkaan 1900-luvun Suomessa*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Heinonen, V. (2012). Arkielämän tutkimusperinteet, kulutus ja rutiinit. *Kulutustutkimus.Nyt 6*(1): 60–74.

Hirschman, E. C., Ruvio, A. & Belk, R. W. (2012). Exploring space and place in marketing research: Excavating the garage. *Marketing Theory 12*(4): 369–389.

Hogg, M. K., Curasi, C. F. & Maclaran, P. (2004). The (re-)configuration of production and consumption in empty nest households/families. *Consumption Markets and Culture 7*(3): 239–259.

Holbrook, M. B. & Hirschman, E. C. (1982). The Experiential Aspects of Consumption: Consumer Fantasies, Feelings, and Fun. *Journal of Consumer Research 9*(2): 132–140.

Holbrook, M. B. & Schindler, R. M. (2003). Nostalgic bonding: Exploring the role of nostalgia in the consumption experience. *Journal of Consumer Behaviour 3*(2): 107–127.

Holmes, H. (2019). Material Affinities: 'Doing' Family through the Practices of Passing On. *Sociology 53*(1): 174–191.

Hurdley, R. (2006). Dismantling Mantelpieces: Narrating Identities and Materializing Culture in the Home. *Sociology 40*(4): 717–733.

Hüsken, U. & Neubert, F. (Toim.). (2012). *Negotiating Rites*. Oxford: Oxford University Press.

Häggman, K. (1994). *Perheem vuosisata. Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa. Historiallisia tutkimuksia 179*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Ilmonen, K. (2007). *Johan on markkinat. Kulutuksen sosiologista tarkastelua*. Tampere: Vastapaino.

Jacobsson, K. & Åkerström, M. (2012). Interviewees with an agenda: learning from a 'failed' interview. *Qualitative Research 13*(6): 717–734.

Jalas, M. (2006). *Busy, wise and idle time: A study of the temporalities of consumption in the environmental debate*. Helsinki: Helsinki School of Economics Print.

Jallinoja, R. (2009). Perhe yhdessä vapaa-aikana. Teoksessa: Liikkanen, M. (toim.) *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus. 49–77.

Jerolmack, C. & Khan, S. (2014). Talk is cheap: Ethnography and the attitudinal fallacy. *Sociological Methods and Research 43*(2): 178–209.

Kapoor, V., Belk, R. & Goulding, C. (2022). Ritual revision during a crisis: The case of Indian religious rituals during the COVID-19 pandemic. *Journal of Public Policy & Marketing 41*(3): 277–297.

Kapoor, V., Ní Bheacháin, C. & Belk, R. W. (2026). The Magic of Threshold Rituals. Cosmic Protection from Unseen Forces. Teoksessa: Otnes, C. & Lowrey, T. M. (toim.) *Rituals, Consumption, and Marketing. A Research Companion*. New York: Routledge. 133–148.

Karapanagiotis, N. (2019). Automatic rituals and inadvertent audiences. ISKCON, Krishna and the ritual mechanics of Facebook. Teoksessa: Zeiler, X. (toim.) *Digital Hinduism*. Lontoo: Routledge. 51–67.

Kastarinen, A., Närvänen, E. & Valtonen, A. (2023). Doing Family over Time: The Multilayered and Multitemporal Nature of Intergenerational Caring through Consumption. *Journal of Consumer Research 50*(2): 282–302.

Katz-Gerro, T. (1999). Cultural Consumption and Social Stratification: Leisure Activities, Musical Tastes, and Social Location. *Sociological Perspectives 42*(4): 627–646.

Koponen, S. (2022). *The Artification of Upmarket Dining. A Practice Theory Perspective*. Department of Economics and Management Publications. Helsinki: Unigrafia.

Kopytoff, I. (1986). The cultural biography of things: Commoditization as process. Teoksessa: Appadurai, A. (toim.) *The social life of things. Commodities in cultural perspective*. Cambridge: Cambridge University Press. 64–91.

Kumar, K. & Makarova, E. (2008). The Portable Home: The Domestication of Public Space. *Sociological Theory 26*(4): 324–343.

Kuzel, A. (1992). Sampling in qualitative inquiry. Teoksessa: Crabtree, B. & Miller, W. (toim.) *Doing qualitative research*. Newbury Park, CA: Sage. 31–44.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *InterViews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*, 2. painos. Los Angeles, CA: Sage.

Kylkilahti, E. (2018). *Kulttuurista peliä palveluissa. Kuluttajataktiikoiden ja nuorten toimija-asemien esitysteoreettinen tarkastelu*. Department of Economics and Management Publications 68. Helsinki: Unigrafia.

Kylkilahti, E., Syrjälä, H., Autio, J., Kuismin, A. & Autio, M. (2016). Understanding co-consumption between consumers and their pets. *International Journal of Consumer Studies 40*(1): 125–131.

Lastovicka, J. L. & Fernandez, K. V. (2005). Three Paths to Disposition: The Movement of Meaningful Possessions to Strangers. *Journal of Consumer Research 31*(4): 813–823.

Leeds-Hurwitz, W. (2002). *Wedding as Text: Communicating Cultural Identities Through Ritual*. Mahwah, N.J: Lawrence Erlbaum Associates.

Liikkanen, M. (1996). Culture Consumption in Finland. Distinctive Characteristics. *Nordicom Review 2*: 211–227.

Liikkanen, M. (2005). Vapaa-aika muutoksessa – merkitykset, rajoitteet ja valinnat. Teoksessa: Liikkanen, M., Hanifi, R. & Hannula, U. (toim.) *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002*. Helsinki: Tilastokeskus. 7–30.

Liikkanen, M. (2009). Suomalaisen makukulttuurin erityispiirteitä. Teoksessa: Liikkanen, M. (toim.) *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus. 161–200.

Lipman, C. (2019). Living with the past at home: The afterlife of inherited domestic objects. *Journal of Material Culture 24*(1): 83–100.

Marcoux, J. S. (2001). The 'Casser Maison' Ritual: Constructing the Self by Emptying the Home. *Journal of Material Culture 6*(2): 213–235.

McCracken, G. (1986). Culture and Consumption: A Theoretical Account of the Structure and Movement of the Cultural Meaning of Consumer Goods. *Journal of Consumer Research 13*(1): 71–84.

McCracken, G. (1988). *Culture and consumption: new approaches to the symbolic character of consumer goods and activities*. Bloomington: Indiana University Press.

McKehnie, S. & Tynan, C. (2006). Social meanings in Christmas consumption: an exploratory study of UK celebrants' consumption rituals. *Journal of Consumer Behaviour 5*(2): 130–144.

Miller, D. (1998). *A Theory of Shopping*. Cambridge: Polity Press.

Miller, D. (toim.). (2001) *Home Possessions. Material Culture behind Closed Doors*. Lontoo: Routledge.

Miller, D. (2010). *Stuff*. Cambridge: Polity Press.

Minahan, S. & Huddleston, P. (2010). Shopping with mum – mother and daughter consumer socialization. *Young Consumers 11*(3): 170–177.

Moisander, J. & Valtonen, A. (2006). *Qualitative Marketing Research*. Lontoo: Sage.

Money, A. (2007). Material Culture and the Living Room. The appropriation and use of goods in everyday life. *Journal of Consumer Culture 7*(3): 355–377.

Morgan, D. H. J. (1996). *Family Connections. An Introduction to Family Studies*. Cambridge: Polity Press.

Morgan, D. H. J. (2011). *Rethinking Family Practices*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.

Mulla, T., Kaluvilla, B. B., Zahidi, F., Al Sabbah, S. & Tantry, A. (2025) "Your house looks like that show…": exploring consumers' perceptions towards media-inspired home décor. *Frontiers in Computer Sciences 7*:1610053.

Munro, M. & Madigan, R. (1999). Negotiating Space in the Family Home. Teoksessa Cieraad, I. (toim.) *At Home. An Anthropology of Domestic Space*. New York: Syracuse University Press. 107–117.

Naderifar, M., Goli, H. & Ghaljale, F. (2017). Snowball Sampling: A Purposeful Method of Sampling in Qualitative Research. *Strides in Development of Medical Education 14*(3): 1–4.

Nelson, M. R. & Deshpande, S. (2004). Love Without Borders: An Examination of Cross-Cultural Wedding Rituals. Teoksessa: Otnes, C. C. & Lowrey, T. M. (toim.). *Contemporary Consumption Rituals: A Research Anthropology*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.125–148.

Nielsen, M. L., Toft Rønberg, M. & Ulrik Sørensen, N. (2022) 'It makes me feel at home': establishing a sense of belonging after leaving the childhood home. *Journal of Youth Studies 26*(8): 996–1012.

Otnes, C. & Lowrey, T. M. (2026). *Rituals, Consumption, and Marketing. A Research Companion*. New York: Routledge.

Otnes, C.C. & Pleck, E. H. (2003). *Cinderella Dreams. The Allure of the Lavish Wedding*. Berkley: University of California Press.

Paavilainen, H. (2013). *Dwelling with Design*. Helsinki: Aalto-yliopisto.

Pantzar, M. (2000). *Tulevaisuuden koti. Arjen tarpeita keksimässä*. Helsinki: Otava.

Pantzar, M. (2009). Kulutuksen rytmit ja arkisten käytäntöjen evoluutio. *Tieteessä tapahtuu 27*(6): 16–23.

Park, C. (1997). Consumption in the Korean Wedding Ritual: Wedding Ritual Values, Consumer Needs, and Expenditures. *Journal of Family and Economic Issues 18*(2): 191–209.

Parsons, T. (1955a). The American Family. Its relations to Personality and to the Social Structure. Teoksessa: Parsons, T. & Bales, R. F. (toim.) *Family, Socialization and Interaction Process*. Illinois: The Free Press. 3–35.

Parsons, T. (1955b). Family Structure and the Socialization of the Child. Teoksessa: Parsons, T. & Bales, R. F. (toim.) *Family, Socialization and Interaction Process*. Illinois: The Free Press. 35–133.

Pike. K. L. (1967). *Language in relation to a unified theory of the structure of human behavior*. 2., uudistettu painos. Haag: Mouton.

Pleck, E. H. (2000). *Celebrating the Family. Ethnicity, Consumer Culture and Family Rituals*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Porter, N., Goode, A. & Anderson, S. (2023). Hen Dos and Don'ts: lifting the veil on tensions in consumer rituals. *Journal of Marketing Management* 39(13–14): 1197–1219.

Price, L. L., Arnould, E. J. & Curasi, C. F. (2000). Older Consumers' Disposition of Special Possessions. *Journal of Consumer Research 27*(2): 179–201.

Purhonen, S., Gronow, J., Heikkilä, R., Kahma, N., Rahkonen, K. & Toikka, A. (2014). *Suomalainen maku. Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Helsinki: Gaudeamus.

Raijas, A. (2008). Ostopäätökset ja hankintojen rahoittaminen suomalaisissa lapsiperheissä. Teoksessa: Raijas, A. & Wilska, T.-A. (toim.) *Perhe kulutusyhteiskunnassa*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. 17–32.

Raijas, A. & Wilska, T.-A. (2008). Kulutuspäätökset perheissä: kuka päättää mistäkin? Teoksessa: Ahlqvist, K., Raijas, A., Perrels, A., Simpura, J. & Uusitalo, L. (toim.) *Kulutuksen pitkä kaari. Niukkuudesta yksilöllisiin valintoihin*. Helsinki: Yliopistopaino. 241–264.

Reckwitz. A. (2002). Toward a Theory of Social Practices: A Development in Culturalist Theorizing. European *Journal of Social Theory 5*(2): 243–263.

Rook, D. W. (1985). The Ritual Dimension of Consumer Behavior. *Journal of Consumer Research 12*(3): 251–264.

Rosselin, C. (1999). The Ins and Outs of the Hall: A Parisian Example. Teoksessa Cieraad, I. (toim.) *At Home. An Anthropology of Domestic Space*. New York: Syracuse University Press. 53–59.

Räsänen, P. (2005). Sosiologinen kulutustutkimus – kulutus yksilö- ja kotitalouskohtaisten havaintojen valossa. *Kulutustutkimus.Nyt 1*(1): 133–142.

Saarikangas, K. (1993). *Model Houses for Model Families. Gender, ideology and the Modern Dwelling. The Type-Planned Houses of the 1940s in Finland. Studia Historica 45.* Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Saarikangas, K. (2002). *Asunnon muodonmuutoksia. Puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Saarikangas, K. (2006). *Eletyt tilat ja sukupuoli. Asukkaiden ja ympäristön kulttuurisia kohtaamisia.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Sandikci, O. & Omeraki, S. (2007). Globalization and Rituals: Does Ramadan Turn into Christmas? Teoksessa: Fitzsimons, G. & Morwitz, V. (Toim.). *NA - Advances in Consumer Research Volume 34*. Duluth, MN: Association for Consumer Research, 610–615.

Sarantola-Weiss, M. (2003). *Sohvaryhmän läpimurto. Kulutuskulttuurin tulo suomalaisiin olohuoneisiin 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Schatzki, T. R. (2002) *The Site of the Social. A Philosophical Account of the Constitution of Social Life and Change*. Pennsylvania: Pennsylvania State University Press.

Scott, S. (2009). *Making Sense of Everyday Life*. Cambridge: Polity Press.

Shove, E., Pantzar, M. & Watson, M. (2012). *The Dynamics of Social Practice: Everyday Life and How It Changes*. Los Angeles: Sage.

Simmel, G. (1968). *Soziologie. Untersuchungen über die Formen der Vergesellschaftung*. 3. painos. München: Verlag von Duncker & Humbolt.

Soaita, A. M. & McKee, K. (2021). Researching Home s Tangible and Intangible Materialities by Photo-Elicitation. *Housing, Theory and Society 38*(3): 279–299.

Southerton, D. (2013). Habits, routines and temporalities of consumption: From individual behaviours to the reproduction of everyday practices. *Time & Society 22*(3): 335–355.

Stevens, L., Maclaran, P. & Catterall, M. (2007). A space of one's own: women's magazine consumption within family life. *Journal of Consumer Behaviour 6*(4): 236–252.

Suutela, H. (2005). Joukkojen aika. Teoksessa Suutela, H. & Palander, M. (toim.) *Seiskytluvun teatterin moninaiset äänet*. Helsinki: Hakapaino Oy. 194–214.

Thomas, J. B. & Peters, C. (2011). An exploratory investigation of Black Friday consumption rituals. *International Journal of Retail & Distribution Management 39*(7): 522–537.

Throsby, D., Severn, J. R. & Petetskaya, K. (2024). Preference Formation in demand for live theatre. *Journal of Cultural Economics 48*: 285–310.

Türe, M. & Ger, G. (2016). Continuity Through Change: Navigating Temporalities Through Heirloom Rejuvenation. *Journal of Consumer Research 43*(1): 1–25.

Turner, V. (1969). *The Ritual Process. Structure and Anti-Structure*. Chicago: Aldine Publishing Company.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Uimonen, S. (2019). *Toimivasta tilasta mielenrauhan tyyssijaan. Kulttuurinen kuluttajatutkimus kodin tunnun jäsentymisestä merkityskokonaisuuksiksi pääasiallisessa kodissa ja kakkoskodissa*. Helsinki: Unigrafia.

Upright, C. B. (2004). Social capital and cultural participation: Spousal influences on attendance at arts events. *Poetics 32*: 129–143.

van Gennep, A. (1960). *The rites of passage*. Chicago: The University of Chicago Press.

Varpa, J. (2016). *Det hemtrevliga och imponerande. Paradox i det svenska hemmet*. Taloustieteen laitoksen selvityksiä nro 85: Helsinki: Taloustieteen laitos.

Varpa, J. (2019). Perheen kanssa teatterissa. Lapsuudenperheen ylläpitäminen yhteisellä teatterin kulutuksella. *Kulutustutkimus.Nyt 13*(2): 30–47.

Varpa, J., Autio, M. & Autio, J. (2024). Sustainable Living: Young Adults Prolonging the Material Life Cycle of Objects Through the Appreciation of Used Furniture, Interiors, and Building Design. *Circular Economy and Sustainability 4*: 2559–2578.

Varpa, J. & Heinonen, V. (2023). Consumption practices and rituals: Theatre-going as a ritualistic integrative practice. *Näyttämö ja tutkimus 9*: 34–56.

Wagner, U. (1977). Out of time and place – mass tourism and charter trips. *Journal of Anthropology 42*(1–2): 38–52.

Wallendorf, M. & Arnould, E. J. (1991). “We gather together”: consumption rituals of Thanksgiving Day. Journal *of Consumer Research 18*(1): 13–31.

Warde, A. (2005). Consumption and Theories of Practice. *Journal of Consumer Culture 5*(2): 131–153.

Warde, A. (2014). After taste: Culture, consumption and theories of practice. *Journal of Consumer Culture 14*(3): 279–303.

Warde, A. (2017). *Consumption. A Sociological Analysis*. Lontoo: Palgrave Macmillan.

Watson-Jones, R. E. & Legare, C. H. (2016). The Social Functions of Group Rituals. *Current Directions in Psychological Science 25*(1): 42–46.

Weinberger, M. F. (2015). Dominant Consumption Rituals and Intragroup Boundary Work. *Journal of Consumer Research 42*(3): 378–400.

Yilmaz, K. (2013). Comparison of Quantitative and Qualitative Research Traditions: epistemological, theoretical, and methodological differences. *European Journal of Education 48*(2): 311–325.

Ylätalo, H. (2007). *Erilaisuutta ilman eriarvoisuutta? Kulttuurin kuluttamisen tavat ja niiden yhteys sosiaaliseen taustaan matkailussa*. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko, teatteri

Tausta
Minkä ikäinen olet?
Mitä teet työksesi? Mikä on koulutuksesi?
Mistä olet alun perin?
Missä asut nyt?
Lapsuudenkodin tyyppi?
Montako neliömetriä oli lapsuudenkodissasi?
Mikä on kotikielesi? Mitä kieliä kotona on puhuttu?

Suomenruotsalaisuus
Mitä on suomenruotsalaisuus?
Miten suomenruotsalaiseksi tullaan?
Onko suomenruotsalaisten ja suomenkielisten välillä mielestäsi eroja?
Millainen kasvuympäristösi oli?

Vapaa-aika
Mitä teet vapaa-ajalla?

Kulttuurin kulutus
Tykkäätkö lukea/kuunnella musiikkia/käydä museossa tms.?

Helsingin ruotsalainen teatteri
Koska kävit ensimmäisen kerran ja kenen kanssa?
Entä nykypäivänä?
Mikä Helsingin ruotsalaisessa teatterissa on parasta?
Miten Helsingin ruotsalainen teatteri eroaa esimerkiksi kansallisteatterista tai kaupunginteatterista?
Kuinka tärkeää on, että esitys on ruotsiksi?
Jos mietit tavallista teatterissa käymistä, onko se vain näytelmän katsominen vai liittyykö siihen jotakin muuta?
Puhutaanko teatterissa nähdystä joidenkuiden kanssa myöhemmin?
Mistä saat tietoa siitä, mitä teatterissa on tarjolla?
Minkälaisia ihmisiä Helsingin ruotsalaisessa teatterissa käy?
Kuvastaako? ruotsalainen teatteri hyvin suomenruotsalaisuutta Helsingissä?

Liite 2. Haastattelurunko, sisustus (Ruotsi)

Tausta
Minkä ikäinen olet?
Mitä teet työksesi?
Missä päin asut?
Millainen asunto sinulla on?
Asunnon tyyppi?
Omistus- vai vuokra-asunto?
Asunnon koko?
Asutko yksin?
Mistä olet alun perin?

Sisustus
Kuvaile sisustustasi
Mikä on lempihuonekalusi?
Mistä huonekalustasi pidät vähiten?
Millainen sisustus lapsuudenkodissasi oli?
Näetkö jotakin yhteyttä lapsuudenkodin sisustuksen ja nykyisen välillä?

Huonekalujen hankinta
Mikä on viimeisin huonekalu, jonka olet ostanut?
Mistä yleensä ostat huonekaluja?
Mitkä tekijät vaikuttavat ostopäätökseesi?

Turvallisuus
Mitä on turvallisuus, kun puhutaan puuhuonekaluista?
Ovatko markkinoilla olevat huonekalut mielestäsi turvallisia?
Oletko törmännyt ympäristömerkkeihin tai alkuperämaamerkintöihin puuhuonekaluissa?
Olisitko valmis maksamaan sellaisista merkeistä lisähintaa?
Mitä kauhukuvia liittäisit puuhuonekaluihin?

Puu materiaalina
Mitä puusta rakennettuja asioita kaipaisit markkinoille lisää?
Entä mihin puu ei mielestäsi sovi?
Onko puun alkuperällä sinulle merkitystä?
Onko kotimaisella tuotannolla lisäarvoa?
Näetkö eroa kotimaisen ja ulkomaisen tuotannon välillä?
Olisitko valmis maksamaan ekstraa kotimaisuudesta?

Design

Mitä eri tyylisuuntia osaat nimetä?
Mitä mielestäsi on skandinaavinen design? Miten kuvailisit sitä?
Mitkä maat yhdistät skandinaaviseen designiin ja onko niiden välillä mielestäsi eroa?
Mikä on tyypillistä ruotsalaiselle sisustukselle?
Jos kuvaisit ruotsalaista sisustusta yhdellä metaforalla, mikä se olisi?

Kuluttajuus yleensä
Millainen kuluttaja olet?
Mihin asioihin kuluttajan panostat?
Jos olisit huonekalu, mikä huonekalu olisit?
Haluatko vielä lisätä jotakin?